

RIIGIKOGU

IV koosseis.

V istungjärk.

88. koosolek.

14. oktoobril 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Teatamine komisjoni antud seaduseelnõust.
3. Komisjonide täiendavad valimised.
4. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorraline teadaanne Eesti välislaenu-paberite kursi lange-mise kohta.
5. Kaitseväelaste ja nende perekondade penisoniseaduse muutmise seadus nr. 2 — A. Jõeääre ettepanek.
6. Elamute teedekapitali maksust vabas-tamise seadus — omavalitsuse komis-joni ettepanek.
7. Riigi 1922. aasta eelarve täitmise aru-ande kinnitamise seadus — I lugemisel.
8. Riigi 1923. aasta eelarve täitmise aru-ande kinnitamise seadus — I lugemisel.
9. Meistrite, õppinud tööliste ja tööstus-õpilaste seadus — II lugemisel.
10. 7. ja 8. päevakorra-punkti päevakor-rast äravõtmine.
11. Sotsiaalkomisjoni esitis rahvusvahelisel töökonverentsidel vastuvõetud kon-ventsioonide eelnõude ja rekomendat-sioonide teadmiseksvõtmise kohta.
12. Seadus tööaja kohta tööstusettevõtetes — I lugemisel.
13. A. Rei sõnavõtmine isiklikus asjas.

V. Maaker (as, Riigikogust tagasiastunud H. Miller'i asemele) ja J. Saar (as);
üldkomisjoni K. Tamme asemele J. Ulu-ots (põl) ja G. Lorenz'i asemele A. Kornell (as);
maakomisjoni A. Vanni asemele A. Leps (põl);
sotsiaalkomisjoni A. Kornell'i asemele V. Maaker (as);
omavalitsuse komisjoni G. Lorenz (as, Riigikogust tagasiastunud H. Miller'i ase-mele) ja J. Hagivang (põl, Riigikogust ta-gasiastunud K. Pajos'i asemele);
koosseisu komisjoni V. Maaker (as, Riigikogust tagasiastunud V. Tartu asemele);
kodukorra komisjoni K. Tamme ase-mele A. Leps (põl);
riigi majapidamise aruande komisjoni R. Kuris (as, Riigikogust tagasiastunud H. Miller'i asemele).

4. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorraline teadaanne Eesti välislaenu-paberite kursi langemise kohta.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma nimel on mul au järgmine erakorraline teadaanne ette kanda.

Oma kõnes Riigivanema seletuse puhul praeguse poliitilise ja majandusliku seisukorra kohta tähendas sotsialistliku rühma kõneleja rkl. A. Oinas 9. s.k.p. muu seas, et Riigivanema järelekaalumatud ja asjatundmatusest tingitud seletused riigi välislaenude ebaproduktiivse äratarvitamise kohta võivad meie vabariigi krediidiusaldusele välismaadel ränga hoobi anda ja olla Eesti väliskrediidile „karuteeneks“, sest Eesti väliskrediit ei ole nii tugev, mis kannataks niisugust luksust, et riigi eesotsas seisvad mehed võiksid anda säärast seletust! Nagu nüüd selgub, ei olnud rkl. A. Oina kartused aluseta. Nimelt nähtub Inglise rahanduseilma häälekandja „The Financial News“i börsiteadetest, et otsekohe järgmisel päeval pärast Riigivanema esinemist Riigikogus on Eesti välislaenu-paberite kurss langenud ümmarguselt 10% võrra, nimelt 83 pealt 75 peale, millist suurt kukkumist Eesti välislaenu siamaani ei ole veel läbi teinud, ega millist pole olnud viimasel ajal ka ühegi teise riigi väärt-paberitega.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 17.15 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

1. Päevakorra täiendamine.

J. Loosalu' (as) ettepanekul täien-datakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Teatamine komisjoni antud seaduseelnõust.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis: seakasvatuse edendamise ja peekoni hindade kindlustamise fondi seaduse muutmise seaduse rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu.

3. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:
rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu A. Leps'i asemele A. Vann (põl).

Seda ennenägemata ränka Eesti krediidiuuduse langetamist tööerakondliku Riigivanema kõne tagajärjel võib täie õigusega nimetada tööerakonna moratooriumiks, uueks, märksa suurendatud, nimelt riigivanemalikuks luksusväljaandeks. Kui läinud aasta kevadel tööerakonna häälekandja „Vaba Maa“ lahti laskis kõmujutu, et Eestis kavatsesivat maksma panna vekslite moratorium, siis oli selle tagajärjeks, et välismaa firmad hakkasid moratooriumi kartusel Eesti äridele antud krediite kiires korras tagasi tõmbama, mille tagajärjel nii mõnedki Eesti majanduseettevõtted rahalisse kitsikusse sattusid ja sunnitud olid oma tegevust kokku tõmbama, töölisi ja teenijaid ametist lahti lastes. Ei saa muidugi täpselt öelda, mitusada perekonda pidid ilma teenistusest jääma ja võib-olla kuude kestel puudust ning nälga kannatama selle tagajärjel, et tööerakonna häälekandja veergudel vekslimoratooriumi kõmujutt lendu lasti. Ei ole aga kahtlust, et niisuguste perekondade arv mitte väike ei ole.

Käesoleval juhusel pole krediidiuuduse kõigutajaks mitte anonüümne kõmsõnum ajalehes, vaid Vabariigi Valitsuse vastutav juht parlamendi kõnetoolis. Sellepärast on meil, kahjuks, põhjust karta, et tööerakondliku Riigivanema seletustel võivad olla märksa kurvemad tagajärjed Eesti rahvamajandusele, kui seda oli tööerakonna häälekandja poolt läinud aastal lendlust kõmujutul moratooriumi üle.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühmal on korduvalt juhust olnud siit kõnetoolilt faktide varal näidata, et praeguse valitsuse majandusepolitiika on algusest peale olnud sihitud vaid selle poole, et soodustada ja rikastada töötavate rahvahulkade kulul jõukaid rahvaklasse ja üksikuid ärikingkondi, suurendades ränkade keelutollidega ja muude abinõudega elukallidust, tehes sellega Eesti majanduseettevõtetele raskemaks oma saadusi välisurgudele toimetada ja süvendades sellega tööpuudust. O. Strandman'i valitsus ei ole majandusepolitiika alal siiani astunud ainustki positiivset sammu, mis aitaks lahendada meie rahvamajanduslikku kitsikust ja luua lahendamaid äraelamise võimalusi laiadele rahvahulkadele. O. Strandman'i valitsuse iga samm majandusepolitiika alal on olnud just nagu meelega sihitud sinna poole, et teha töötavate rahvahulkade elu veel kibedamaks ja väljakannatamataks. Mõtlemata ja kaalumata sammudega on riigi rahaasjandus segi paisatud, ja et tekkinud raskustest välja rabeleda selleks

hakatakse isegi rahva arenemise alusmüüri — rahvakooli — „kokkuhoiu“ tähe all lammutama. Ähvardatakse veeretada rahva kaela veel suur hulk uusi elukallidust tõstevaid korraldusi. See vildak ja laastav majandusepolitiika lõikab valusalt lusse ja lihasse kõige laiematele rahvakihtidele: linna- ja maatöölisele, riigi-, omavalitsuse- ja eraettevõtete ametnikkudele ja teenijatele, käsitöölisele, vaimutöö tegijatele ja laiale põlluharijate kihile. Krooni pähe kõigele sellele hukutavale ja Eesti rahvamajandust lammutavale majandusepolitiikale paneb Eesti krediidiuuduse hävitamine välismaa rahaturgudel Vabariigi Valitsuse vastutava juhi poolt. Kuigi meie praegu veel ei suuda ette näha kõiki selle sammu raskeid tagajärgi, on kindel, et need tagajärjed väga kurvad saavad olema.

5. Kaitsevälaste ja nende perekondade pensioniseaduse muutmise seadus nr. 2 — A. Jõeääre ettepanek.

A. Jõeääre (stp) ettepanekul antakse seaduseelnõu sotsiaalkomisjoni.

6. Elamute teedekapitali maksust vabastamise seadus — omavalitsuse komisjoni ettepanek.

Omavalitsuse komisjoni aruandja O. Suursõõt: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Jõeääre poolt esitati möödunud aastal elamute teedekapitali maksust vabastamise seadus. Kuna vahepeal aga Maanteede seadust muudeti ja sellega juba see küsimus lahendati, siis esitab omavalitsuse komisjon selle seaduseelnõu arutamisel äravõtmiseks. Omavalitsuse komisjoni nimel teen ettepaneku, elamute teedekapitali maksust vabastamise seadus arutamisel ära võtta.

Ettepanek võetakse vastu.

7. Riigi 1922. aasta eelarve täitmise aruande kinnitamise seadus — I lugemisel.

Riigi majapidamise aruande komisjoni aruandja K. T o n k m a n: Austatud Riigikogu liikmed! 1922. aasta eelarve kavatsuste järgi oli ette nähtud korralisi kulusid põhieelarve järgi Mk. 4.634.892.600.— Põhieelarve järgi määratud kulusid on lisa-eelarvete ja eriseaduste põhjal suurendatud Mk. 262.696.815.— ja vähendatud Mk. 126.837.500.— võrra, kokku korralisi kulusid Mk. 4.770.751.915.—

Erakorralisi kulusid oli 1922. aasta

eelarve kavatsuste järgi ette nähtud Mk. 1.168.276.300.— Põhieelarves ette nähtud kulused on suurendatud 1921. aastast lahtijäetud krediitide ülejääkide juurdearvamisega Mk. 90.816.582.35 võrra. Peale selle on erakorralisi kulused lisa-eelarvete ja eriseaduste põhjal suurendatud Mk. 300.362.200.— ja vähendatud Mk. 14.400.000.— võrra, kokku erakorralisi kulused Mk. 1.545.055.082.35.

Seega oli 1922. aasta eelarve kavatsuste järgi ette nähtud kokku kulused Mk. 6.315.806.997.35, millise summa peale on tasakaalustatud 1922. aasta eelarve kokkuvõtte.

Peale selle oli puudujäägi katteks eelarve järgi ette nähtud tulused krediitoperaatsioonidest Mk. 613.180.900.— suurusel. Eelarve tasakaalustamiseks tuli tulude eelarvet Mk. 512.638.097.35 võrra suurendada, sest selle summa võrra on Riigikogu poolt kulud määratud ilma vastavate tululike allikate näitamata.

Edasi pean tähendama, et siinjuures on arvesse võetud ka riigikassa poolt siselaenu tasumiseks ja emissiooni kustutuseks väljaantud Mk. 116.543.788.85, kuid tähendatud kulu tegemiseks ei olnud 1922. aasta eelarves krediite määratud.

Tuludena on sisse tulnud otsekohe Mk. 6.519.106.321.57. Sellest arvati maha eelmistel aastatel sissetulnud tulude tagasimaksud Mk. 11.145.545.52. Jääb tulused Mk. 6.507.960.776.05, millega ei ole seotud riigikassa kohustuste suurenemine. Seega on rohkem, kui eelarve järgi kavatseti, Mk. 1.317.972.776.05. Seega on eelarve kavatsuste järgi ette nähtud Mk. 1.125.818.997.35 suuruse puudujäägi asemel tekkinud Mk. 1.036.185.243.84 suurune ülejääk.

Vabariigi algusest peale on 1922. a. eelarve täitmise aruanne esimene, mis ülejäägiga lõppenud.

Riigi majapidamise aruande komisjon vaatas need arved läbi, põhjendades eriti Riigikontrolli vastava aruande peale. Vaidlusi tekitas esialgselt emissiooni sissevõtmine vastavatesse tuludesse. Kuna praeguse Vabariigi Valitsuse poolt peeti soovitatavaks, et emissioon tuleb tuludena eelarvesse ja aruandesse võtta, siis ühines ka riigi majapidamise aruande komisjon sellega.

Riigi majapidamise aruande komisjoni nimel teen ettepaneku,

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

8. Riigi 1923. aasta eelarve täitmise aruande kinnitamise seadus — I lugemisel.

Riigi majapidamise aruande komisjoni aruandja O. Kask: Riigi 1923. aasta eelarve täitmise aruande järgi on riigi 1923. aasta kulud olnud kokku 6.881.329.935 marka 85 penni. Ma arvan, et üksikasjalikult ei ole tarvilik kulused ette kanda, mis jagunevad korralisteks ja erakorralisteks. Need on kõik paljundatud ja Riigikogu liikmetele välja jagatud. Tulud on sel ajal olnud kõik kokku 6.719.222.530 marka 26 penni. Nii et puudujääk 1923. aasta eelarve täitmisest on 162.107.405 marka 59 penni. Niisama kui 1922. aasta eelarve täitmise aruande juures, on ka 1923. aasta eelarve täitmise aruande juures tarvitatud emissiooni. Ning pärast pikemaid läbirääkimisi, kui valitsus teatas komisjonile, et emissioon on arvesse võetud, vaadati komisjoni poolt aruanne läbi, kusjuures asuti seisukohale, et kuigi Riigikontrolli aruanne märgib suuri puudusi ja korratusi riigiasutuste aruandmise kohta — tol ajal ei esitanud kõik riigiasutused aruandeid õigel ajal, vaid aasta ja paar hiljem —, oli see tingitud sellest, et aruandmise kord oli välja töötamata ja puudulik, ning sellepärast tuli ette suuri viivitamisi ning hilinemisi aruande kokkuseadmises. Kuid 1922. aasta ja 1923. aasta aruandes ilmsikstulnud puudustest on paljud seletatavad sellega, et riigiaparaat ei olnud veel küllaldaselt välja kujunenud ning küllalt tarvilikud juhtnöörid antud ja maksmata pandud. Selles mõttes peab lootma, et järgmiste aastate aruanded korralikumad tulevad, ja sellepärast on asunud riigi majapidamise aruande komisjon seisukohale, et niisugused aruanded tuleksid rutem vastu võtta, et saaks asuda nende aruannete juurde, mis viimaste aastate kohta käivad. On ju raske tagantjärele nii pika aja pärast kõigi nende puuduste ja ka kuritarvituste juures siiveneda, sest Riigikontroll, nagu aruanne näitab, on kõik püüdnud teha, väga palju summased on tagasi nõutud, ja ühtlasi jääb ka praeguse seaduse viimse paragrahvi juures see võimalus, et seni veel lahtiselt olevaid summasid, mida on võimalik tagantjärele nõuda, ka selle seaduse kinnitamisel veel tagantjärele nõuda võib.

Mõnes üksikasjas loen ma oma kohuseks siiski ette tuua järgmist. Näiteks välisministeerium, sõjaministeerium, siseministeerium ja tollipeavalitsus olid küll oma aruanded liiga puudulikult kokku seadnud, neid tuli ümber teha ja täiendamiseks tagasi saata, kuid siiski nad esitati, olgugi et suure hilinemisega. Nii esitati 1923. a. eel-

arve täitmise aruanne sõjaministeeriumi poolt 1925. a., tollipeavalitsuse poolt 1925. a., välisministeeriumi poolt 1926. a., sise-ministeeriumi poolt peale mitmekordseid parandusi ka 1926. a. Kuid mõne asutuse poolt jäid aruanded üldse saamata, ja seda tuli Riigikontrollil juba ise teha. Nimelt on märgitud Riigikontrolli aruandes selle aruande juurde, et esitamata jäi otsekoheste maksude peavalitsuse aruanne. Aga nagu ma alguses tähendasin, on see seletatav sellega, et tol ajal üldse selguseta oli aruannete kokkuseadmise küsimus, kes lõpuks peab seda tegema, kuna keskasutused arvamisel olid, et kõike seda Riigikontroll peab tegema, ja alles pärast sai fikseeritud kindlam kord, et iga asutus ise aruande anda peab, ja Riigikontroll tema ainult läbi töötab, kokku võtab.

Siis huvitavad rahvaesitust muidugi üksikud väärnähtused ja kuritarvitused. Kuid nagu ma tähendasin, on ka Riigikontroll oma aruandes tähendanud, et kuritarvitused läinud aastate aruannetega võrreldes vähenenud on.

Lühidas kokkuvõttes on ainult ära märgitud, et need revideerimisel avalikuks tulnud puudused ja väärnähtused tuleksid kahte järku jaotada, nimelt eksimusteks, mis suuremalt osalt kõigi ametkondade juures ette tulevad, ja sarnasteks, mis teatud ametkondade revideerimisel on avalikuks tehtud. Üldistest puudustest tuleksid ära märkida järgmised: nimelt ametkondade poolt esitatud kuluaruannetes on osa kulusid mittevastava eelarve-jaotuse alla paigutatud, ja selletõttu tuli Riigikontrollil neid ümber paigutada. Siis ametkonnad on maksanud ülemäära palkasid ja perekonna-abirahasid. Perekonna-abirahasid on makstud rohkem kui selleaegsed korraldused lubasid.

Kulutatud on summasid, mille kohta puuduvad allkirjad j. n. e. Ma arvan, kui ei soovita Riigikogu liikmete poolt, siis ei ole mul tarvidust üksikasjalikult kõigi ministriumide kohta ette lugeda, kuna seda kõike on kaalutud Riigikogu vastavas komisjonis.

Kokkuvõttes kordan veel, et Riigikontroll on märkinud selle aruande juures, et puudused ja väärnähtused on vähenenud võrreldes eelmise aastaga ning on teatud paranemine riigi majapidamises, ja seetõttu ei ole mingisugust põhjust praegu minna liiga üksikasjadesse, kuna Riigikontroll on kõik teinud, mis võimalik nende summade sissenõudmiseks, mis lahti on. Aruanne tuleks kinnitada Riigikogu poolt, et võimalik oleks järgmiste aruannete kiire läbivaata-

mine, mille juures üksikasjalikult peatuda tuleks. Teen ettepaneku, riigi 1923. aasta eelarve täitmise aruande kinnitamise seadus I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

9. Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seadus — II lugemisel.

Haridusekomisjoni aruandja J. Fuks.
Üldkomisjoni kaasaruandja M. Pung.

Juhataja: Pealkirja kohta enam sõnasoovijaid ei ole. Rkl. Martna'lt on ettepanek,

meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seadus anda sotsiaalkomisjoni.

M. Martna (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma põhjendan seda ettepanekut järgmise asjaoluga. Selle seaduse kohta on umbes 25 paranduse-ettepanekut oodata. Mul on 21 paranduse-ettepanekut ja minu parteisõbral rkl. Eilman'il, kui ma ei eksi, 4. Kas teiselt poolt ka neid tuleb, on teadmata. Aga ma arvan, et selle arvu juures küllalt põhjust oleks seaduseelnõu komisjoni anda, kus need paranduse-ettepanekud läbi kaalutaks.

Aruandja J. Fuks (lõpusõna): Ma vaidlen haridusekomisjoni nimel rkl. Martna ettepaneku vastu. See seaduseelnõu on III Riigikogu ajal sotsiaalkomisjonis olnud, ka on III Riigikogu ajal seda seaduseelnõu haridusekomisjonis arutatud ning ka üldkomisjonis. IV Riigikogus on seda eelnõu nii hariduse- kui ka üldkomisjonis kaalutud. Nii et see seaduseelnõu on sotsialistliku rühma poolt vastuvõtmist leidnud ja III Riigikogule esitatud härra Rei valitsuse ajal. Kui leitakse, et tarvilik on parandusi teha, siis võidakse neid teha ka Riigikogus. Kahetsema peab ainult seda, et rkl. Martna, kui selle seaduseelnõu parem tundja, ei ole komisjoni töödest osa võtnud ega informeerinud ja ettepanekuid teatavaks teinud neile oma rühmast Riigikogu liikmetele, kes komisjoni töödest osa võtnud. Mitmel korral on valitsus selle seaduseelnõu kiireks tunnistanud, mis oleks pidanud Riigikogu poolt vastuvõetud olema, aga et III Riigikogu oma töö lõpetas, jäi ta siis Riigikogu poolt vastu võtmata.

Haridusekomisjoni nimel palun selle seaduseelnõu pealkiri II lugemisel vastu võtta.

B. Eilman (stp, fakt. märk.): Faktilise märkusena loen oma kohuseks teatada, et IV Riigikogu ajal käesolev seaduseelnõu sotsiaalkomisjonis ei olnud. Tegelikult on seaduse tekst väga palju muutunud ja läheb lahku neist seisukohtadest, mis sotsiaalkomisjonil III Riigikogus olid.

M. Martna ettepanek lükatakse tagasi 31 häälega 17 hääle pooltolemisel.

Pealkiri ning §§ 1 ja 2 võetakse vastu.

(§ 3.)

B. Eilman (stp): Teen ettepaneku, § 3. teises reas kustutada sõnad „kes vähemalt 25 aastat vanad ja“.

Lugu on niisugune, et ei ole mingisugust mõtet hakata kärpima õigusi, kui kodanik on vastava kutse ära õppinud ja võib väga hästi täita meistri kohuseid. Tal peaks võimalus olema vastava kutsetunnistuse saamiseks. Kusagil teises kohas ei ole sarnaseid kitsendusi tehtud ja mulle tundub, et see kitsendus on siin täitsa ülearune.

Koolide peainspektor J. Kii vet: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Vanuse alammääraks arv 25 meistrite jaoks on ette nähtud Riigikogu poolt vastuvõetud Tööstusliikude koolide seaduses. Tööstusliikude koolide seadus näeb ette, et tööstuskooli lõpetaja võib meistri kutse saada 25-aastaselt. Et kahes seaduses ei oleks kahesugust mõõdupuud, on sama vanus võetud ka praegu arutamisel olevas seaduses. Tegelikult ei jõua vast õppinud tööline enne seda vanust meistri kutset saada. (K. Päts, põl: Misjaoks tal tarvis on, kui ta jõuab. Professor võib olla 24-aastane, aga meister 25.) Ma märkisin juba, et ei ole õiglane, kui ühes seaduses on üks vanuse alammäär ja teises teine alammäär. (K. Päts, põl: Insener võib noorem olla, kui meister, sellel ei ole mingit mõtet.)

Aruandja J. Fuks (lõpusõna): See küsimus oli arutamisel ka komisjonis, ja komisjon pooldas, et vanuse tsens peaks jääma 25 aastat, nagu see praegu Riigikogule esitatud.

B. Eilman'i ettepanek lükatakse tagasi 20 häälega 18 hääle pooltolemisel.

§§ 3—9 võetakse vastu.

(§ 10.)

M. Martna (stp): See paragrahv eeldab ja võimaldab seda, et kahesuguse

oskusega inimesed võivad oma eksamid sooritada. Need omavad igatahes suurema oskuse, kes on võinud vastavaid kursusi läbi kuulata ja läbi teha, aga et neile eksamitegemist võimaldada, kes kursusi kuulanud ei ole, siis võivad ka need eksamile tulla, ilma et oleksid lõpetanud tööstuseõpilaste kooli.

Kuidas on siin mõeldud? Kas eksamitegemise puhul on ühesugune nõudmine mõlemi eksamile tulnud noore inimese suunas: selle suunas, kes on kursusel käinud, ja selle suunas, kes ei ole kursusel käinud? Ma arvan, et see võimalik ei ole, et noormees, kes kursust läbi teinud ei ole, niisama suure oskusega võiks olla kui teine, kes kursusel on käinud. Kui see seadus käsitööd edendama peab, siis ei tohi ta — minu arvates — niisugust seisukohta vastu võtta, kus nõrgema oskusega inimene selle tõttu eksamilt läbi võiks pääseda, et tema õppimise kohal kursusi ei olnud, mida seadus ette kirjutab. Ma paluksin hariduseministeeriumilt selles asjas seletust, ja pärast nende seletuste saamist oleks ehk võimalik mingisuguseid ettepanekuid teha.

Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Kõnealoleval paragrahvil oli valitsuse esitises teine tekst. Ka praegu püsin seisukohal, et mul ei ole midagi selle vastu, kui Riigikogu teise teksti vastu võtaks. Mõte on igatahes see, et esimeses järjekorras võetakse eksamile neid, kes ette nähtud korras õppuse läbi on teinud. Meie oludes, iseäranis esialgul ja vist ka kauemat aega, ei ole kõigil töölistel, kes edasipüüdlid, võimalik koolidesse minna, ja edaspidise suhtes jäävad needsamad tingimused vist maksma, et raske on korrapäraselt koolis käia, ja selle juures edasipüüdvad töölised võivad tegeliku töö juures vastava kirjanduse kaudu endid täiendades umbes samaväärtusliku hariduse saada, kui kooliskäijad. Seda tähele pannes oleks soovitatav, et niisugused töölised eksami teha võiksid, kes otsekohe koolis ei ole saanud käia. Kui koolisid ükskord küllalt saab, siis vast edaspidi seda nõuet enam täita tarvis ei ole. Valitsuse poolt esitatud tekst selle paragrahvi suhtes oli järgmine: „...mil puhul eksamil esitatakse ka küsimusi ja ülesandeid tööstusõpilaste kooli õppekava üldises ulatuses.“ Kes väljastpoolt kooli eksamile tulevad, teavad, missuguse kava järgi ennast nad peaksid ette valmistama.

Mina ei tee nüüd kindlat vormilist ettepanekut. See ettepanek, mis komisjonilt esitatud, on ka vastuvõetav. Kui Riigikogu peaks tarvilikuks pidama seda valitsuse

ettepanekut vastu võtta, siis oleksin teadagi ka selle poolt.

M. Martna (stp): Kuna härra minister oma endist ettepanekut uuendada ei taha või ei julge, siis teen mina seda. Ma teen ettepaneku, et see paragrahv sel kujul, nagu ta hariduseministeeriumi poolt välja töötatud, et see vastu võetaks. Nimelt, et võetaks juurde viimne lõige: „mil puhul eksamil esitatakse ka küsimisi ja ülesandeid tööstusõpilaste kooli õppekava üldises ulatuses.“ Teen ettepaneku, et see lõige vastu võetaks.

Juhataja: Rkl. Martna'lt on paranduse-ettepanek:

täiendada § 10. viimset lõiget sõnades: „mil puhul eksamil esitatakse ka küsimisi ja ülesandeid tööstusõpilaste kooli õppekava üldises ulatuses.“

Kaasarundaja M. Pung (lõpusõna): Üldkomisjon selle paragrahvi redigeerimisel läks välja sellest seisukohast, et ei ole tarvis detaile seaduses ette näha, nimelt kuidas eksam korraldatakse ja missuguseid ülesandeid ja küsimisi seal õpilastele esitama peab. Kui meie selle lause siia juurde paneme „mil puhul eksamil esitatakse ka küsimisi ja ülesandeid tööstusõpilaste kooli õppekava üldises ulatuses“, siis meie sellega iseenesest mitte midagi ei ütle, vaid töösuse nõukogul jääb õigus igatahes ligemaid korraldusi teha, kuidas eksamid saavad tehtud, missuguses ulatuses saab nõutud asjatundmist õpilaste käest. Selleks on parem, kui töösuse nõukogul on rohkem võimalust seda küsimust otsustada. Sel põhjusel tuli üldkomisjon arvamisele, et ei maksa kitsendada õpilaste õigusi, vaid tuleb neile anda suurem võimalus eksamil oma teadmisi avaldada, kuidas töösuse nõukogu seda omalt poolt heaks arvab nõuda, kui suures ulatuses õpilane oskust omandama peab.

M. Martna ettepanek võetakse vastu 26 häälega 9 hääle vastu.

§ 10 võetakse vastu ühes parandusega.

(§ 11.)

H. Martinson (stp): Ma teen väikese paranduse-ettepaneku,

§ 11. lõpuosas, teine rida altpoolt, sõnade asemele „vähemalt 4 aastat“ võtta „vähemalt 3 aastat“.

Selle ettepaneku teen ma seepärast, et paragrahvi alguses on antud 3-aastane tähtaeg, lõpus nõutakse aga, et õpilane peab vähemalt 4 aastat ühel alal töötanud olema. Millega on õieti põhjendatud 4-aastane tähtaeg? Kui juba alguses on 3, siis olgu ka lõpus 3, sellega oleks paragrahv vähemast ühtlane.

H. Martinson'i ettepanek võetakse vastu 25 häälega 23 hääle vastu.

§ 11 võetakse vastu ühes parandusega.

§§ 12—14 võetakse vastu.

(§ 15.)

M. Martna (stp): Teen ettepaneku, § 15. punkt 9. 3. reas pärast sõna „aja“ võtta: „vähemalt 9 tundi nädalas ning peale kahenädalise suvepuhkeaja“.

Tähendab, kooliskäimise aja kohta soovin vahele lisada „vähemalt 9 tundi nädalas“. Tähendab, ma soovin, et siin § 15. punkt 9. fikseeritaks kaks asja. Esiteks, et kooliskäimise aeg, mille kohta siin öeldakse, et peale kooliskäimise aja antakse veel muud puhkeaja, oleks vähemalt 9 tundi nädalas ja ühtlasi: ning peale kahe nädala suvepuhkeaja. See on, et muu puhkeaja, millest siin 9. punkti alguses on kõne, tuleb nii ära fikseerida, et muutmata jäävad ja mitte ei või vähendada 9 tundi nädalas kooliskäimise aega ja 2 nädalat suvepuhkeaja.

H. Martinson (stp): Lisaks § 15. juurde teeksin paranduse punkt 5. kohta, kus on öeldud: „prooviaja kestus piirides 1—3 kuud“. Oleks küllalt, kui prooviaeg kestaks 1 kuuni.

Lõpuosas, kus öeldud: „võib määrata selliste päevade alam- ja ülemmäära“, teen ettepaneku, maha kustutada „ja ülem“, seega oleks kaks ettepanekut:

§ 1 muuta järgmiselt:

1) „5) prooviaja kestus piirides kuni 1 kuu;“

2) p. 9. lõpuosas kustutada sõnad: „ja ülem“.

Aruandja J. Fuks (lõpusõna): III Riigikogu ajal sotsiaalkomisjonis on need parandused vastu võetud, mis nüüd rkl. härra Martinson tegi. Kuid pärastises valitsuse esitises IV Riigikogule on see esitatud nii kui praegugi Riigikogule. Haridusekomisjon ei ole neid küsimusi kaalunud, ja hari-

dusekomisjoni nimel ei saa ma nende ettepanekutega ühineda.

H. Martinson'i ettepanek p. 5. kohta lükatakse tagasi 30 häälega 24 hääle pooltolemisel.

M. Martna ettepanek lükatakse tagasi.

H. Martinson'i ettepanek p. 9. kohta lükatakse tagasi 30 häälega 25 hääle pooltolemisel.

§ 15 võetakse vastu.

M. Martna (stp): § 15. juurde panen ette, vastu võtta terve rida uusi paragrahve. Esimene — § 15-a — oleks järgmine:

„§ 15-a. Tööstusettevõtte valdaja on kohustatud omal kulul kinnitama õpilase haiguste, tööõnnetuste j. n. e. vastu korras, nagu see vastavates seadustes ette nähtud tööstuslike töölise kohta.

Kui õppeaja kestel antakse uusi sotsiaalkindlustuse seadusi, laienevad need ilma erilise kokkuleppeta ka tööstusõpilaste peale.“

Selle paragrahvi pean tarvilikuks sellepärast, et ilma selle määruseta töölisõpilased kindlustuse seaduse õnnistusest osa ei saaks, mis selle seadusega on kätte saada tahtud. Keegi ei saa vastu vaielda, et see õnnistus õpilastele sama tarvilik ja kasulik on, kui mitteõpilastele, kes kinnitatud on. Samuti on arusaadav, et selle uue paragrahvi teise lõike põhjal iseenesest mõistetakse on, et peale lepingu sõlmimist sotsiaalkindlustuse seadused ilma erilise kokkuleppeta tööstusettevõtte valdaja ja õpilaste vahel iseenesest maksvusele astuvad. Loodan, et Riigikogu liikmed selle uue paragrahvi tarvilikkuses küllalt arusaajad on ja usun, et mitte ainult sotsialistid selle paragrahvi poolt ei hääleta, vaid ka teised, kes ikka ütlevad, et neil kogu rahva huvid südamel on.

Siis on minul veel ette panna uus § 15-b:

„§ 15-b. Paragr. 15. p. 9. tähendatud kooliaeg kuulub tööaja hulka. Tööstusettevõtte valdajat, kes õpilasel kooliskäimist takistab, karistatakse esimesel korral arestiga mitte üle ühe kuu, korduvatel juhtudel vangistusega.“

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle uue paragrahvi selgitamiseks on mul järgmist öelda. Endistel aegadel, vähemalt kümmekond aastaid tagasi, oli vahekord õpilaste ja käsitöölise või nõndanimetatud tööstusettevõtete valdajate vahel niisugune, et kui mõnes kohas oli võimaldatud

õpilastel kooliskäimine, siis nad koolis pidid käima pühapäeviti või õhtuti pärast tööpäeva lõppu. Et koolitöö niisugustel aegadel soovivat ei ole ja neid tagajärgi anda ei või, mis temalt loodetakse, sellepärast tuleks niisugune paragrahv vastu võtta, et õpilaste kooliaeg kuulub tööaja hulka. Mina ei tahtnud mitte kaugemale minna, et ligemalt fikseerida, kuidas punkt 9. ette toodud „vähemalt 9 tundi nädalas“, tuleks anda. Kahtlemata oleks kõige parem minu arvates, kui need 9 tundi kahes järgus antaks, mõlemas järgus, kui ainult 9 tundi, 4½ tundi. Ja nimelt 2 tööpäeva ennelõunal, siis oleks küll õpetuse tagajärg kõige intensiivsem, kõige tululisem. Ja et selle nõudmise läbiviimist kindlustada, pean ma tarvilikuks sellest üleastumise korral, see on kooliskäimise takistamise korral, esimesel korral karistada arestiga mitte üle ühe kuu, korduvatel juhtudel aga vangistusega.

Kolmas uus paragrahv, see on § 15-c, on järgmine:

„§ 15-c. Kui õpilane saab tööstusettevõtte valdajalt korteri, siis ei tohi töötuba või tööruum“

— see on see ruum, kus tööd tehakse — „korteriiks olla. Korter peab olema valge ja köetav, soe. Õpilasel peab olema magadisase vahetatava pesuga üksinda, omaette.“

Ma eeldan, et Riigikogu kodanlikud rühmad sellest ettepanekust vast mitte nõnda aru ei saa, nagu ta minu poolt mõeldud on. Ta on minu poolt nõnda mõeldud, et õpilase korter peab tervislik olema. Tervislik ei saa korter ega magadisase olla, kui õpilane töötoas või töötegemise ruumis peab magama. Et korter valge ja köetav, see on soe peab olema, on ka iseenesest arusaadav. Edasi, harilikult on õpilasel magadisase või voodi. Et selle voodi pesu vahetada tuleb, on täitsa loomulik ja arusaadav. Mina ei tahtnud seda mitte siia juurde lisada, kui sagedasti seda teha tuleb. Edaspidised punktid, võib-olla, võimaldavad ka selles küsimuses järelevalvet ja siis on niisuguse ülevaatus-asutuse ülesandeks muidugi ka see, et nimetatud pesu tarvilikult sagedasti vahetataks. Et töölisi mitte mitmekesi ühte söngi magama ei pandaks, tohiks ka arusaadav olla. Kui aga lugupeetud Riigikogu liikmed parempoolses tiivas selle ülearuks peaksid leidma, siis juhin ma nende tähelepanu sellele, et teistes maades samasugustes seadustes see ja ka teised sellased nõudmised ja korraldused ette nähtud on.

Mis sellesse puutub, et õpilane üksinda omaette magamisaseme peab saama, siis

luban enesele teile meelde tuletada, et selle nõudmise mulle meelde tuletas üks Shveitsi kõige tagurlikuma, kõige mahajäetuma kantoni vastav seadus — Luzerni kantoni seadus. Ma loodan, et Riigikogu liikmed sellelt seisukohalt välja minnes asja tähtsust hindavad. Kui Luzerni kanton tarvilikuks pidas seda eriti märkida, siis ei tohiks see ka meil üleaurune olla.

§ 15-d on järgmine:

„§ 15-d. Kui õpilane saab tööstusettevõtte valdaja poolt söögi, siis peab söök olema puhas, korralik, küllaldane ja toitev.“

Ma tohin eeldada, et ka selle märkuse seadusesse võtmise iseenesest arusaadav tohiks olla, ja ma loodan, et keegi Riigikogu liige ega ka valitsuse esindaja seda mitte üleauruseks ei tohiks tunnistada. Kui meie ütleme, et see on iseenesest arusaadav, siis julgen öelda, et ka sel korral, kui vaja on lepingut sõlmida kahe eripoolle vahel, siis ei ole see küllalt iseenesest arusaadav, vaid meie teeme hästi, kui meie seda seaduses fikseerime.

§ 15-e oleks järgmine:

„§ 15-e. Õpilase haiguseaeg, kui see ühtesoodu üle kuue nädala ei vältä, loetakse õppeaja hulka. Selle aja eest tasutakse kokkulepitud tasu edasi, samuti saab õpilane haiguse ajal korteri ja söögi lakkamatult edasi.“

Ka siia juurde oleks seletus asjata. Aga meie teame, et sagedasti juhtub nõnda, et õpilane jääb haigeks ja siis ei ole lepinguga seaduse põhjal selge, kuidas sel puhul talitada. § 15-e on seepärast vajalik, et siin selgesti välja öeldakse, kui haigus üle kuue nädala ei vältä, loetakse see aeg õppeaja hulka. Selle aja eest tasutakse kokkulepitud tasu edasi. Samuti saavad õpilased haiguse ajal korteri ja söögi lakkamata edasi.

Praegu ettelõetud § 15-e juurde panen ette järgmise märkuse:

„Märkus. Õpilase raskema haigestumise puhul peab tööstusettevõtte valdaja aegsasti hoolitsema, et haige õpilane kas haigemajja toimetatakse, ehk muul teel arstiabi ja tarvilikku ravimist saab.“

Ma arvan, et sellest ilma ligema seletuseta välja paistab, mis seega tahetakse kätte saada. Kui õpilane raskesti haigeks on jäänud, siis on iseenesest arusaadav, et tema eest tuleb hoolitseda. Kui seaduses seda määrust mitte ei ole, kes ja kuidas tema eest peab hoolitsema, siis võib vahekorras ettevõtte valdaja ja õpilase vahel

arusaamatusi tulla. Et nende arusaamatuste eest hoiduda, on hea, kui meie asja nõnda ära määräme, nagu mina selles paranduses olen mõelnud.

§ 15. lisaksin veel juurde § 15-f uue paragrahvina:

„§ 15-f. Õpilaste lepingutingimiste täitmise järelevalvamiseks nimetab kohalik töösusamet asjatundjad kodanikud järelevalve kuraatoriteks tööandjate ning tööliste hulgast pariteetlikul alusel. Kontrollimised protokollitakse ja kirjutatakse protokollid alla kuraatorite ning vastava meistri, tema asemiku ning õpilase poolt, kuigi õpilane alaealine peaks olema.“

Mainitud protokollid arutatakse läbi töösusameti ligemal koosolekul ning tehakse vastavad otsused olukorra parandamise suunas, kui asjaolud seda vajavad. Otsused antakse vastavatele pooltele teada.

Otsuste täitmise üle valvab kohalik töösusamet.“

See ongi uus paragrahv, mille ülesandeks, nii kui selle mõtlesin, on vahetatavat pesu järele vaadata, kuidas seega on ja kas seega küllalt tervislikke ja esteetilisi nõudmisi täidetakse. Kui mingisugused konarused aset leiavad, ilma et selle üle protokoll tehtaks, siis võiksid need unustusse jääda. Kui aga protokoll tehakse, ja mõlemad pooled alla kirjutavad, on suurem kindlustus olemas, et asi unustusse ei jää. Ja et protokollid töösusameti ligemal koosolekul arutamisele tuleksid, see peab kindlustuseks olema, et need tõesti arutamisele tulevad. Ja et nende täitmise üle valvab kohalik töösusamet, siis selle vastu ei tohiks ühelgi Riigikogu liikmel midagi olla, sest töösusameti valimine on jäänud nende asutuste hooleks, keda seadus ette määrab.

„§ 15-g. Tööstusettevõtte valdaja peab õpilast isaliku hoolega õpetama ja kasvatama. Ta ei tohi õpilast lüüa ega peksta, teda töödeks kasutada, mis õpilasel üle jõu rasked või tervislikult kahjulikud on.“

Ka see paragrahv, nagu tähendasin, ühes teistega on väga ettevaatlikult vastavatest seadustest, mis teistes maades maksma pandud, võetud. Et see tarvilik on, see tohiks meile teada olla. Et nende vahetõenduste kindlaksmääramine seaduse läbi väga tarvilik on, selle tõenduseks tuletaksin Riigikogu liikmetele ja valitsuse esindajale meelde hiljuti ajalehtedes ilmunud sõnumit,

kus üks meierei juhataja oma õpilasega nõnda inetusse vahekorda sattus, et õpilane kohalt lahkuma pidi, ja meierei juhataja enese pärast seda surmas. Nähtavasti oli sealgi segane vahekord mõlemate vahel peapõhjuseks. Sellepärast loodan, lugupeetud Riigikogu liikmed, et teie need ette kantud uued paragrahvid vastu võtate.

Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mitte just otse parempoolsete vaenust ei taha rääkida härra Martna vastu, vaid asjaajamise korra pärast. Härra Martna on terve rea uusi paragrahve siin esitanud, mida käesoleval silmapilgul raske kaaluda ja maksvate seaduste ning sama seaduse teiste paragrahvide tekstiga võrrelda, kardan, et meie härra Martnaga just kõige paremate juristide hulka ei kuulu, et asju õieti seada, sellepärast palun Riigikogu juhatust,

anda need paragrahvid hariduse- ja üldkomisjoni,

kes selle seaduse on läbi vaadanud, ja nüüd siis ettepanekud üksikasjalikult läbi arutab.

J u h a t a j a: Kodukorra § 52. põhjal on valitsuse esindajal õigus nõuda, et parandused läbivaatamiseks antaks komisjonidesse, sellega lähevad need paragrahvid hariduse- ja üldkomisjoni.

Aruandja J. F u k s: Ma peaksin juhtima Riigikogu tähelepanu sellele, et härra Martna poolt tehtud ettepanekud, kui need komisjonis kaalumisele tulevad, osalt puudutavad vastuvõetud §15., ja ka järgmistest paragrahvid olenevad neist ettepanekutest, mis härra Martna tegi. Nii et kui Hariduse- ja sotsiaalministri nõudmisel tähendatud paragrahvid lähevad hariduse- ja üldkomisjoni, tuleks käesoleva seaduseelnõu lugemine seniks katkestada.

J u h a t a j a: Aruandjalt on ettepanek, katkestada seaduseelnõu lugemine. (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud.

Vaheaeg kl. 18.55 min. — kl. 19.14 min.

10. 7. ja 8. päevakorra-punkti päevakorrast äravõtmine.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. L a a r m a n: Ma teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku,

võtta ära päevakorrast päevakorra-punktid 7 ja 8, s. o. tolli põhitariifide §§ 55, 57 ja 88 muutmise ja

täiendamise seadus — II lugemisel ja tolli põhitariifide §§ 183, 187, 188 ja 199 muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel.

Asjalugu on järgmine: Valitsuse poolt pandi läinud aastal maksma kõrgendatud tollitariifid tekstiil- ja nahasaaduste pealt. Ühtlasi anti see muudatus Riigikogule vastu võtmiseks. Riigikogu ei jõudnud aga kehvadel istungjärgul lõpetada oma tööd, nii et valitsusel tuli pikendada tolli põhitariife. See seadus on uuesti antud Riigikokku ja sealt rahaasjanduse komisjoni, nii et üks ja sama seadus on praegusel korral arutamisel rahaasjanduse komisjonis ja ühtlasi Riigikogus. Rahaasjanduse komisjoni arvates ei ole mõtet kaks korda üht seadust arutada, ja sooviksin, et praegune, käesolev, seadus nii kauaks päevakorrast ära võetaks, kui rahaasjanduse komisjon jõuab oma tööga lõpule. Selles mõttes teen ettepaneku, täna päevakorrast ära võtta tolli põhitariifide muutmise seadused, s. o. päevakorra-punktid 7 ja 8.

Ettepanek võetakse vastu.

11. Sotsiaalkomisjoni esitis rahvusvahelistel töökonverentsidel vastuvõetud konventsioonide eelnõude ja rekomendatsioonide teadmiseksvõtmise kohta.

Sotsiaalkomisjoni aruandja K. T a m m. Esitis võetakse vastu.

12. Seadus tööaja kohta tööstusettevõtetes — I lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja komisjoni esimees K. T a m m: Seaduse kohta, mis tööaja kohta on esitatud sotsialistliku rühma poolt, on Hariduse- ja sotsiaalminister oma 24. X 29 Vabariigi Valitsusele esitatud seisukohas seletanud muu seas järgmist: „Meie pealesõjaaegne rahvuslik tööstus ei ole küllalt nii tugev, et võimalik oleks mõeldavas ulatuses ellu viia kaheksatunnilist tööpäeva ja panna tihti looduslikult tingitud hädavajalikkudele kõrvalekaldumistele kitsad ja piiratud raamid. See tähendus puudutab peaaesjalikult ületundide töö tegemist. Meie näeme, et ületundide tegemine, kuivõrt see ei puuduta eelnõu § 8. näidatud töid, oleneb täiesti administratiivvõimu heaksarvamisest (minister või inspektor); kui nemad sellele heatahtlikult suhtuvad, läheb asi hästi, vastasel korral aga võib tööstus saada administratiivvõimu omavoli läbi parandamatut kahju, missugune lõppkokkuvõttes langeb nendesamade tööliste peale, kelle huvisid käesolev seadus kaitsta tahab.

Edasi ei ole ületundide piiramises järjekindlust, pealegi kui arvesse võtta, et nende tegemiseks eriluba vaja on. Iseäranis halvavalt mõjuks niisugune piiramine hooajatöödel.

Ületundide töö tegemisel ei kannata välja arvustust vastuväide, et neist hoiduda saaks tööliste arvu tõstmise teel. Siin jäetakse silmade vahele asjaolu, et kuigi meil tööjõu pakkumine ületab nõudmise, leidub meil kvalifitseeritud töölisi siiski väga vähe ja neid just kõige vähem on töötatööliste hulgas, mispärast tööliste arvu tõstmine on koguni harva läbiviidav. Kõrgendatud tasumaksmine 50% ulatuses ületundide eest näib olema liiga koormav meie tööstusele, ja kui kõnelda sellest, et see oleks nagu kombeks saanud, siis võiks see õige olla ainult suurte tööstuste kohta. Väikestes ettevõtetes ei ole see sugugi tavaline. Just väike- ja kesktööstust tuleb meil aga eriti hoida, kuna see enam vastab meie maa tingimustele ja on ehitatud tervematele alustele kui suurtööstus.

Pealegi ei näe ka rahvusvaheline konventsioon ette nõuet 50%-lise lisatasu maksmise kohta ületundide eest, vaid piirab seda 25%-ga.

Lõpuks on soovimatu välja anda seadust, kui on olemas tõsine kahtlus selle kohta, kas on võimalik teostada tarvilikku järelevalvet selle täitmise ja elluviimise üle. Võib kindlasti öelda, et meie tööinspektsiooni piiratud koosseis seaduseelnõu elluviimiseks vajab täiendust.

Sealjuures pole aga lootust praegusel ajal tööinspektsiooni koosseisu suurendamiseks. Anda välja üleliigne seadus ilma tarviliku garantiita tema täitmise üle järelevalve teostamiseks, tähendaks kõigutada lugupidamist seaduste vastu üldse.“ Edasi seletab minister järgmist:

„Kirjeldatud asjaoludel ei pea otstarbekohaseks käesoleva seaduse elluviimist selles ulatuses, nagu ta ette pandud, mispärast Vabariigi Valitsus peaks esinema Riigikogus sooviga, tagasi lükata seadus tööaja kohta tööstuseettevõtetes.“

Ülaltoodud ministri seisukohaga ühines Vabariigi Valitsus oma resolutsiooniga 30. oktoobrist 1929. Sotsiaalkomisjon, ühinedes Hariduse- ja sotsiaalministri ja Vabariigi Valitsuse väidete lõpptulemustega, otsustas esitada seaduse tööaja kohta tööstuseettevõtetes Riigikogule tagasilükkamiseks.

Sotsiaalkomisjoni nimel teen ettepaneku,

käesolev seaduseelnõu tagasi lükata.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Täna on see sotsiaalseaduste alal teine eelnõu, mis esitatakse tagasilükkamiseks. Esimene sisaldas tervelt 8 konventsiooni ja rekomendatsiooni, mis vastu võetud rahvusvaheliste konventsioonide poolt selleks, et riigid neid ellu viiksid. Eestis piirduiti ainult sellega, et aruandja need ette kandis, sõna võeti ja teadmiseks märgiti. Nüüd on järg jõudnud tööaja seaduse kätte tööstuseettevõtetes, ja kui teie kuulsite neid vastuväiteid, mida ette kandis aruandja — neist paistis välja valitsuse seisukoht —, siis kõigepealt paistis sealt silma: ei olevat mitte võimalik ellu viia tööaja seadust tööstuseettevõtetes esitatud kujul. Ometi on aga vastu võetud Washingtoni konventsioon, mis sisaldab nõudeid, et riigid maksma paneksid 8-tunnilise tööpäeva ja ühtlasi korraldaksid ka tööaja, ületunnitöö ja tööliste normaal puhkeaja seaduse. Konventsioon on juba ammu vastu võetud, kuid Eesti ei taha seda konventsiooni tunnistada. Täna kuuleme aruandja suust valitsuse seletuskirja kordamist, et mõeldavas ulatuses ei saa 8-tunnilist tööpäeva maksma panna. 8-tunniline tööpäev aga selles ulatuses, nagu see eelnõus on nähtud ette, peaks ammugi maksma. Selle kohta on andnud juristid ja asjatundjad oma seletuse ja on teinud analüüsi. See analüüs on avaldatud „Kaubandus-tööstuskoja Teatajas“ V. Grohmann'i sulest, kes sellel alal on kompetentne ja asjatundja. Tema seletuse järgi peaks meil 8-tunniline tööpäev maksma. See ei ole aga üksikasjalikult kindlaks määratud. Ei ole määratud üksikasjalikult tööaja pikkus, puhke-aeg, lõunavaheaeg ja ületunnitöö tegemise kord. Viimase kohta on meil praegu maksimas Vene seaduse vastav paragrahv, seda on aga liiga vähe. Seadus, kus kõik need küsimused üksikasjalikku käsitamist leiaksid, on tingimata tarvilik, ja peale selle, seadus on selläks tarvilik, et 8-tunnilisest tööpäevast kinni peetaks, et seda, mida Ajutise Valitsuse ajal maksma pandi, ka täidetaks. Praegu ei ole vastavaid karistuseparagrahve olemas, ja selle tulemuseks on, et seda seadust rikutakse. Aruandja kõneles seaduste vastu lugupidamise kõigutamise. Seaduse vastu lugupidamise kõigutamine on see, kui jätame 8-tunnilise tööpäeva küsimuse sellesse seisukorda, nagu see praegu on. Vastava seadusega tuleb seda korraldada ja selleks on ette nähtud seadus tööaja kohta tööstuseettevõtetes. Esitatud seaduseelnõu üksikuid puudusi ei ole valitsus oma vastuväidetes ega ka aruandja mitte käsitanud. Muu seas

kõneldi ületunnitööst, et ületunnitöid ei saavat nii piirata, nagu seadus ette näeb. Mis aga esineb meil tegelikus elus? — Meil on tööpuudus, on 8-tunniline tööpäev maksev, aga samal ajal, kus tuleks seadust täita, on venitatud tööaega 10—11 tunnini. Selle tagajärjeks on mitte ainult see, et hävineb see tööjõud, kes niisugustesse tingimustesse paigutatakse, vaid selle tulemuseks on suur töötatööliste hulk. Kui tööaega piiratakse tehniliste tarvidustega, siis oleks selle tagajärjeks, et suure osa töötatöölistest — oskusetöölistest — saaks paigutada ettevõtetesse tööle. Tööpuudust on võimalik ka tööaja korraldamisega vähendada, nii et ületunnitöö piiramine on tingimata tarvilik. Ületunnitöö ei ole normaaltöö, ja seda ei või lubada muidu, kui ainult põhjendades tehniliste tarvidustega.

Siis on kõneldud aruandja poolt, ja eriti on see valitsuse väide, et konventsioonis ei ole 50% lisatasu ületunnitöö eest, vaid 25% on seal ette nähtud. Selles osas on konventsioon elust palju maha jäänud. Väga paljudes ettevõtetes, kus seadust austatakse, makstakse ületunnitöö eest 50% lisa, muidugi ka paljudes ei maksta midagi, aga kes seadust täidavad, need maksavad 50%. Sarnasel puhul ei oleks põhjust seda tasu vähendada 25% peale. Kui ületunnitöö tarvilik, siis peab ka 50% makstama. Toodi ette, et seaduse täitmist raskendab see asjaolu, et tööinspeksioon ei ole korralik koosseisu poolest ja ei ole mingisugust korraldust tööinspeksiooni suurendada. See on tõsi, et meie tööinspeksioon on halvatud, töökaitse jaoskonnad on väga kokku koondatud. Tuleb nii korraldada, et tööinspeksioon saab oma ülesannet korralikult täita. Meile on väga tarvilik, et tööinspeksioon ükskord uuesti jalule seataks, sest ei saa ette kujutada õiguslikku riiki ilma tööinspeksioonita. Tööaja seadus ei pane erilisi ülesandeid tööinspektoritele. Tööinspektorid peavad ületunnitööde üle valvama. Kui ületunnid ei ole ette nähtud sisekorra määrustes, siis ei tohi ka ületunde teha. Sisekorra määrused peab aga tööinspektor kinnitama. Kui uus seadus üksikasjad määrab kindlaks, siis see erilisi ülesandeid juurde ei too. Nii et see põhjus või vastuväide, et tööinspeksiooni meil ei ole või et see puudulik on, ei pea paika. Kui tuleme selle seaduse tarvilikkuse juurde, siis peab meelde tuletama, et kaubandus-tööstuskoda oma seisukoha võtmises ei eita seda seadust, vaid tahab selles näha üksikuid korraldusi ja parandusi. Kui vaatame neid parandusi, mis kaubandus-tööstuskoda tahaks ette võtta, siis puudutavad

need üksikuid paragrahve, ning käesoleval korral ei saa selle vastu vaielda, et see seadus tarvilik seadus, väga tarvilik seadus on meie oludes, ja väga halb, kui see küsimus otsustamata on. Kui vaatame teisi riike, siis näeme, et kõigis kultuuririikides on tööaja seadused maksma pandud juba enne sõda, aga meil on üle 10 aasta mööda läinud iseseisvuse ajast ning sotsiaal-seaduseandluses ei ole niikaugele jõutud, et meil oleks tööaega ja vaheaega korraldavaid seadusi suudetud välja anda. Muidugi on siin tegemist selle vastuseisumise meelega, mida avaldas siin alles hiljuti Riigivanem, kui ta ütles, et Genfi konventsiooni olevat sotsiaal-seaduseandluse veski... (O. K a s e, töer vahelhüüe.) ja konventsioonide veski. Siin on ainult need isikud, kes nende veskitiibade vastu võitlevad. (O. K a s e, töer vahelhüüe.) Minule tehti ainult see etteheide, et mina nende konventsioonide peale tähelepanu olen juhtinud, et need nõuavad ratifitseerimist, aga muidu nimetati seda rahvusvahelist konventsiooni konventsioonide veskiks. Siit peegeldub vastu juba teatud meeolu üldse sotsiaal-seaduseandlusele. Aga ilma sotsiaalpolitikat ja ilma sotsiaal-seaduseandlusest ei saa siiski ka Eesti riik läbi. Sellele äratundmisele peaksid jõudma mitte ainult meie praegune Riigivanem ja Vabariigi Valitsus, vaid ka Riigikogu enamus, ja ma usun, varem või hiljem ta sellele äratundmisele siiski jõuab. (K. P ä t s, põl: Oleme võtnudki vastu, miks siis ei ole?) Üksikud on võetud küll vastu, aga kõik tähtsamad on seni jäetud vastu võtmata. Siin ma juba ütlesin, härra rkl. Päts puudus siis, et täna võeti 8 konventsiooni ainult teadmiseks: konventsiooni eelnõu põllutööliste haigusekindlustuse kohta, siis konventsiooni eelnõu minimaalpalkade kindlaksmääramise meetodite maksmapanemise kohta, meile väga tarvilik sotsiaalseadus, seepärast et meil tuleks seda kasutada, sest meie tekstiiltööstus, kes suurte riigilaenudega töötab ja kes on kaitstud suurte tollidega, kuritahtlikult ekspluateerib meie rahvast, makstes niisugust palka, mida tuleb kvalifitseerida kui tööliste kuritahtlikku ekspluateerimist, mille vastu teistes riikides võideldakse kaelakohtulikkude seadustega.

Edasi on meil teadmiseks võetud konventsiooni eelnõu tööstuses ja kaubanduses töötavate isikute ja majateenijate haigusekindlustuse kohta, siis rekomendatsioon haigusekindlustuse üldpõhimõtete kohta ja terve rida teisi. Nii et need tähtsamad seadused on meil leidnud vastuseismist ja on enamuse poolt tagasi lükatud. Tööaja

seadus on maksmas, nagu ütlesin, peaaegu kõigis riikides. Washingtoni konventsioon on leidnud ratifitseerimist terves reas riikides pärast 1919. a. Sellekohased seadused on olemas Belgias, kus oli ka varem samasugune seadus, kuid 1919. a. pandi maksma uued konventsioonid. Sellekohased seadused on ka Tshiilis, Kreekas, Indias ja Rumeenias, mis on talupoegade põllumajanduslik riik. Seadus on vastu võetud parlamendi poolt ka Austrias. Isegi Hiinas on vastu võetud tööaja seadus, samuti Hispaanias, Prantsusemaal, Itaalias, Pooles, Lõuna-Slaavis ja Rootsis. Teistes riikides, nagu Argentiinas, Boliivias, Brasiilias, oli see küsimus tol ajal, kust andmed pärit, alles pooleli.

8-tunnilise tööpäeva konventsioon on ratifitseeritud Bulgaarias, Tshiilis, Kreekas, Luksemburgis, Rumeenias, Tšehhoslovakkias ja tingimusi ratifitseeritud Austrias, Prantsusemaal, Itaalias, ning ratifitseerimiseks esitatud Argentiinas, Brasiilias, Paraguais ja Uruguais.

Meie näeme siin riike, kes kultuuriliselt ei ole meist sagedasti kaugemal, kus on suur ülekaal kapitalistidel ja nende toetajail, aga siiski neis riikides on tarvilikuks peetud mitte ainult Washingtoni konventsiooni ratifitseerimist, vaid ka tarvilikkude seaduste väljaandmist töölise tööaja kohta. Meil aga, vaatamata sellele, et erilisi põhjusi ette ei tooda, ei leia need seadused vastuvõtmist. Meil vaieldakse vastu, nagu ütlesin, meeolelu pärast, ilma et tõsi-seid majanduslikke kaalumisi oleks, ilma et põhjusi ette tuua võidaks. Meil arvestatakse kahtlemata sellega, et valitsusele ja Riigikogule ei ole töölise poolt survet. Kui töölised niikaugemale jõuaksid, et nad ka omalt poolt lapuallikumist korraldaksid, siis suudaksid nad tarvilikke seadusi läbi viia. Aga meie näeme, et Riigikogus surutakse need seadused, mis jõukale kihile tarvilikud, majanduslikult kahjulikud seadused ja riigi eelarvet koormavad seadused surutakse üksteise järele otse nagu kiires tempos läbi, nagu kuhjaga surutakse läbi, ja üks sellane seadus järgneb teisele. Täna nases päevakorras neid ei ole, 2 tükki küll oli, aga need ühendatakse, komisjonis vaadatakse need eelnõud läbi ja tulevad varsti päevakorda. Aga need seadused, mis meie majanduseelule raskusi ei tee, kuid seda korraldavad, mis hoiavad rahva elujõudu, mis seavad vahekorra töösturite ja töölise vahel kindlamale alusele, need seadused lükatakse tagasi. Ma küsiksin, kui kaua teie arvates peab niisugune seisukord ometi kestma? Kas ei peaks ka need erakonnad,

meie parempoolsed rühmitused, arusaamisele tulema, et seaduseandlus ei tohi olla ühekülgne, vaid seaduseandlus peab arvestama kõike rahvakihte, tuleks arvestada nende oluliste nõuetega ja nende vajadustega, mis sellel rahvaosal, kellele ülekaalu praegu Riigikogus ei ole. Sotsiaalpolitika on siiski sarnane politika, mida peab otsustama iga valitsus, ja mida peab otsustama iga Riigikogu enamus. Kahjuks aga meil siiski Eestis valitseb seisukord, kus sellest ei taheta aru saada, ja see toob halbu vahetuid, toob teravusi, toob kokkupõrkeid. Need küsimused tõusevad uuesti üles ja niikaua tõusevad uuesti, kuni need otsustatakse. Juba meie rahva tervishoiu seisukohalt oleks väga tarvilik, et käesolev seaduseelnõu vastuvõtmist leiaks. Töökaitse seadused ei anna töölisele mingisuguseid eesõigusi, vaid nende otstarb, nende eesmärk on see, et ära hoida ülekohtu, hoida seda tööjõudu võimalikult värskena ja võrdlemisi kaua teguvõimsana. See on töökaitse seaduste eesmärk. Need seadused ei ole majanduseelule kardetavad ja kahjulikud. Selle tõenduseks ma tutvustasin teile töösturite seisukohta. Nad on tarvilikud. Kuigi enamus on nende käes, kes kapitalistide ja töösturite huvisid tahavad kaitsta, siis ka neil peaks olema küllalt põhjust aru saada neist tarvidustest, mis sotsiaalpoliitilisel alal täitmist ootavad.

Seadus tööaja kohta tööstusettevõtetes on tehniliselt võrdlemisi hästi välja töötatud, puudustele ei ole komisjonis näidatud, ei ole näidatud ka valitsusest tema tehnilistele puudustele, ainult üksikud põhimõttelised küsimused ja arvamine, et tööinspektsioon nii suur ei ole, et selle seaduse täitmise üle võiks valvata, on toodud vastuväideteks. Seepärast tahan loota, et Riigikogu I lugemisel täna selle seaduseelnõu vastu võtab ja järgmisel koosolekul asub II lugemisele.

M. M a r t n a (stp): Riigikogu liikmed vabandavad, et ma selles küsimuses ka sõna võtan, kuna minu arvates see küsimus küllalt selge on. Meie tarvitseme ainult eneste ümber vaadata ja ära märkida, mis sugused kavatsused ja jooned tööpuuduse vastu võitlemisel teistes maades näha on. Meie teame, et Ameerikas, olgugi et seal Washingtoni konventsiooni veel olemas ei ole, et seal seaduslikku, üldist riiklikku tööpuuduse vastu võitlemist ei ole j. n. e., hoolimata sellest kuuleme ja näeme, et isegi kapitalistlikud ettevõtjad, nõnda nagu Ford ja teised, vabatahtlikult 6 päeva asemel 5 päeva nädalas töötama hakkavad.

Meie teame teistest riikidest, ühtlasi ka Ameerikast, kus plaanikindlalt töötatakse selle kasuks, et üldse 6 päeva asemel 5 päeva nädalas tööd teha, ja neil kavatsustel, olgugi, et siin mitte ainult tööpuuduse vastu võitlemine sihiks ei ole, on suur tähtsus tööpuuduse vastu võitlemisel. Meil vaadatakse asja peale nõnda, nagu võiks tööaja pikendamine, venitamine või selle ülemäära pikaks hoidmine tööhulka suurendada, see on tehtava töö hulka. Aga lugu ei ole ju nõnda. See hulk tööd, mis meil teatavatel tingimustel olemas, ei suurene selle läbi, kui meie tööpäeva pikendame. (J. Fuks'i as vahelhüüe.) Suureneb? Ma paluksin Teid seda epistlit siis ka teistele selgeks teha! Arvata Teie võite ju küll. Asi on ju üsna lihtne. Kui teie ette kujutate, et teatud kvantum tööd on olemas, mis ju igatahes ära tehakse. Tööaja pikendamine ei või sellele lisa juurde tuua. Aga kui pikendatud tööaja tõttu palju inimesi ilma tööta jääb, kuna mainitud tööhulgast, töökvatumist pika tööaja tõttu ainult osale töölistele tööd jätkub, osa töölisi aga ilma tööta jääb, siis on selle tagajärg see, et pikk tööpäev on tööpuudust suurendanud. (J. Fuks, as: Tegijale tööd, magajale und!) Vanasõnad olid sel ajal, kui nad loodi, väga õiged, aga praegusel ajal neid pimesi järele elada, ei ole tark toiming. Meie peaksime ju siis nende vanade praksiste juurde tagasi minema, millest meil ka kõneldakse. Mul oli eile juhus ühes nõndanimetatud tööstuskoolis käia. See oli Tartus, ja seal näidati masinaid, mis suure osa töid hoopis lihtsamalt ja hõlpsamalt valmis teevad, kui see vanasti, käsitsi võimalik oli. Ja koolijuhataja tähendas, et mitmelt poolt, töölistegi ridadest on märguandmisi tulnud, et sellaseid masinaid ei peaks tarvitusele võtma. (M. Juhkam, tõer: Inglismaal peksti ju mitmekümne aasta eest, kui masinad tarvitusele tulid, puruks.) Mitte mitmekümne aasta eest, vaid saja või saja kahekümne aasta eest. Kas peaksime just samase praksise juurde tagasi tulema? Kas arvate, et sel kombel tööpuudust parandada saab? Kas peaksime, kui vanasõna — tegijal tööd, magajal und —, nagu rahvasaadik siin tähendas, aluseks võtta, niisugust praksist tarvitama hakkama, et meie tööd lihtsustada ei taha, vaid seda laiali kiskuma hakkame?! Suurtööstuse maades esimeste masinate ilmumisega käis kaasas masinate lõhkumine. Masinad võtsid paljudelt töölistelt nende töö, eriti kangrutelt. Need jäid istuma ja nendel ei olnud muud teha, kui pidid nälgima. Masinate lõhku-

mise tagajärjel tekkisid suured protsessid, ja lõhkujad mõisteti teatavasti vangi. Teame, et Tallinnas näiteks, kui Balti raudtee ehitati, et sellega Tallinna voorimehed, hobuste omanikud, sugugi päri ei olnud. (M. Juhkam, tõer: Mitte ainult Tallinna, vaid Narva ka.) Narva kaudu käis ju suur tee Peeterburki, ja seetõttu jäi voorimeestel tööd vähemaks. Hoopis värskem nähe. Ma nimetan jälle Tartut. Seal postijaama ees nägin palju rohkem hobusetroskasid kui Tallinnas. Tallinnas on autod troskad niioelda ära söönud, ära võitnud. Kas arvate, et senised hobusepidajad selle üle pahased ei ole, ja kas arvate, et need voorimehed Jumalat ei palu: hävita autod!? (Paremalt poolt: Üks osa on autoomanikkudeks üle läinud.) Üks osa on muidugi autoomanikkudeks üle läinud, aga ega see seda väidet ümber ei lükka, et autoomanikud hobusetroskad ikka kõrvaldavad. Kas peame seda teed edasi käima? (J. Fuks, as: Rahvas ei taha troskaga sõita.) Rahval on õigus, kui ta ei taha troskaga sõita, ja selle tõttu surevadki hobusetroskad välja!

Aga sellel majanduslikul töötegemise alal on oma teavad tagajärjed. Kui meie seda arenemisteede mitte edasi käia ei taha, siis jääme meie teistest maha, teiste jalga alla. Töölised on ammu aru saanud, et masinate lõhkumine tööhulka suurendada ega tööliste olukorda parandada ei saa, ei saa loomulikku arengukäiku kinni sulgeda ja olematuks teha. Sellel on tööpuuduse suunas see tagajärg, et ratsionaliseerimine, tüübiseerimine, ja kuidas seda kõike nimetatakse, mis pärast ilmasõda päevakorrale kerkis, et see töö ikka rohkem ja rohkem on põhjustanud seda, et ta inimliku tööjõu ilma tööta jätab. Kui tööliklass mitte otsekohe ennast surma ette seada lasta ei taha, siis peab ta selle vastu võitlema. Tööliklassi võitluseabinõu selle vastu on tööaja lühendamine. Lühendatud tööajaga saab nii- ja niipalju rohkem inimesi tööd. Nad ei tarvitse siis mitte tööpuuduse tõttu hoolekande abi peale lootma asuda ega ei tarvitse ülemäärasel viisil hädaabitöödele tungida. Niisugusel korral langeks ka meie sotsiaalministri koormav idee ära, tööbörssid nõnda korraldada, et nad vähem töötatöölisi näitaksid, kui neid töepooldest on. Ma ei tea absoluutse kindlusega öelda, aga mulle on jutustatud, et härra minister... (Pahemalt poolt: Tööbörssid kuuluvad Teedeministri alla.) Tööbörssid kuuluvad Teedeministri alla? (Pahemalt poolt: Tööpuudus kuulub Teedeministri alla. — Teedeminister A. Jürman: Töö-

börsid mitte.) Ma ei tea, keda ma pean uskuma. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Meie oleme ühed maaliitlased mõlemad.) Seda tean muidugi, ja Teie sõnadest olen väga kooskõlasolevaid mõtteid ja väljendusi kuulnud. Nõnda lepime siis kõik kolm kokku, et töökorraldus, tööbörsid kuuluvad ühele või teisele, ja nad on sellega täitsa kokku leppinud, et tööbörside registreerimise korraldus muudetak스 niisuguseks, et vähem inimesi registreerimisele tuleks. Mitte kõik töövajavad inimesed ei saa end seal registreerida, vaid seal on tehtud teatavad kitsendused. (J. F u k s, as: Elukutselised maha arvatud.) Ma arvan, et ma härra Fuks'i ei haava, kui ütlen, et ajakirjandus nimetab ju meid siin Riigikogus ka elukutselisteks tööpõlgajateks ja töötatöölisteks. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Suvevaheajal tulete tööbörsi registreerima.) Seda ei ole olnud. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Aga umbes sellelaadiline on.) Ma küsiksin härra Fuks'ilt, millest see tuleb, et elukutselisi töötatöölisi on suvel palju vähem? Kui suvel tööbörsile läheme, siis näeme, et esimese maiga algab töötatööliste arvu langemine. (J. F u k s, as: Nad lähevad maale. — P a h e m a l t p o o l t: Suvitama.) Ma arvan, et kui nad maale lähevad, siis lähevad nad sinna tööle! (J. F u k s, as: Nad lähevad maale marjule.) Marjad saavad alles sügisel valmis, Teie olete metsale lähemal kui mina ja peate seda teadma. Inimesega, kes niisuguste väidetega tuleb, on raske, kui mitte võimatu mõtteid vahetada. Meie valitsuse liikmed püüavad tööbörsile pääsemist raskendada. Läänud aastast on meil meeles, ma ei tea, kas see oli minister Jürman või Hünerson, teine neist kahest oli, kes nimetas tööbörsil käijaid härradeks ja daamideks, (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Mina! See on minu süü.) kelle töövajaduse puudust olevat temal võimata kindlaks teha. Ta kõneles inimestest, kellel olevat oma amet, tema mõtles sellega majahoidjaid. Majahoidjal on tööpoolest oma amet. Ta saab ühe urkakese korteriks, see on enamasti ta sissetulek, ja kui asi kaugele läheb, siis saab veel 5 või koguni 10 krooni kuus palka. Et inimene sellest korterihütist ja 5- või 10-kroonilisest palgast ära elada ei või, vaid et ta seal kõrval veel tööd peab tegema, minule on see selge, aga härrale ministrile ei näi see mitte selge olema. Härra minister arvab, kui niisugune 60-—65-aastane hallihäbemega mees, kelle pilti kuu aja eest „Vaba Maas“ nägime ja kellel oma koht

on, et mis ta siis enam tööbörsile läheb? Tööpoolest on meie hoolekanne nii korraldatud, et suur osa neist, kes hoolekannde alusel peaksid elama, neil ei ole see võimalik, ja nad peavad tööbörsile minema tööd otsima! Nüüd aga teeb härra minister võimataks, et tööta inimesed tööbörsilt tööd otsida võiksid!

Edasi nimetas härra minister tookord, et tööotsijate seas olevat isegi majaomanikke. Majaomanik on, ka minu partei hulgas, sageli väga põlatud isik. Mina kaitsen niisugust majaomanikku. On majaomanikke, kes üksi oma katuse all elavad, kuid on ka teisi, kellel ka mõned üürnikud, kuid kes võlgadega koormatud või ükskõik, missugustel põhjustel palgatööd vajavad. Niisugused inimesed lähevad tööbörsile. Kui see võimataks tehakse, siin ei aita muu, kui peame riikliku tööbörsi kõrval looma teise tööbörsi, kuhu need, kes riiklikus tööbörsis vastuvõttu ei leia, võiksid tööd otsima minna! Härra minister, mina arvan, meie peame ometi inimese enese otsustada jätta, kas ta vajab tööd või mitte! Ei või keelata, kui majaomanik tahab tööd, teda tööd otsima minemast. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Aga ega teistes riikides nii korraldatud ei ole!) Teistes riikides on nõnda korraldatud, et kes tööd vajavad, need otsivad seda tööbörsilt, ja ei vaadata mitte nii inimeste peale, et nad peaksid majahütikese enne ära müüma, kui tööbörsile minna. Tuletan meelde, et on riike, kus töölisperekonnale 100 kuldnat kingitakse riigikassast, kui ta enesele majahütikese ostab. Ja kui niisugune tööline tööbörsilt tööd otsib, siis ei lükata teda ta maja pärast mitte tagasi! See on Hollandis. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Neil on aga palju orje teistes maailmajagudes.) Härra minister! Kas see oli nüüd üks tark vastus? (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Aga väga õige igatahes.) Ma kahtsen niisugust tarkust. (P a r e m a l t p o o l t: Neil on Kongo!) Siis tahate niikaua oodata, kui meie omale Kongo suuruse asumaa võidame, ja siis alles hakata töötatööliste eest hoolitsema? (K. B a a r s'i, tões vahelhüüe.) Mis härra pangadirektor ütles? (K. B a a r s, tões: Mina olen Riigikogu liige siin.) Riigikogu liige, ühtlasi pangadirektor, mis see oli siis, mida teie ütlesite? Vaitke! Ongi vist õigem!

Küsitakse, mis on 8-tunniline tööpäev? 8-tunnilise tööpäevaga on, et hakatakse tööd tegema, ja tehakse 4 tundi tööd, peetakse 1 tund vahet ja tehakse jälle 4 tundi tööd, ja siis lõpetatakse. Nii on 8-tunni-

lise tööpäevaga. (J. Fuks, as: Peetakse 3 tundi vahet.) Kui 3 tundi vaheaega tehakse, kui niisugune kokkulepe on, siis tehakse 3-tunnilise vaheaja järele 4 tundi tööd, nõnda et töötegemise ajaks kaheksa tundi tuleb.

Ma arvan, et kõik Riigikogu liikmed teavad seda, et meil tööaja seadus väga vajalik on. Rkl. Johanson juhtis tähelepanu sellele, et Ajutise Valitsuse poolt esitatud pühalik deklaratsioon ütleb, et 8-tunniline tööpäev hakkab jälle maksma. See oli pärast seda, kui Saksa okupatsiooni võimud selle esialgse revolutsiooni võidu olid kõrvaldanud. Ajutine Valitsus tundis, et 8-tunnilise tööpäeva maksmapanek mõdapääsematu on. Selle vastu ei vaielnud tol ajal keegi. Üks asjatundja, jurist, Vol-demar Grohmann, on juriidiliste kogemuste põhjal näidanud, et see deklaratsioon mitte ainult ilus sõnakõlin ei ole, vaid sellele on ehitatud 8-tunniline tööpäev. Kahjuks on seal mõningad puudused, mis kõike asju kindlaks ei määra. Et neid puudusi kõrvaldada, on tööaja seadus tarvilik. 8-tunniline tööpäev maksab Eestis, peab maksma, aga sellest seadusest üleastumise tagajärjeks on nii nõrgad trahvid, sagedasti ei olegi neid, nii et sellest seadusest võivad ettevõtjad hõlpsasti üle astuda. (Vahel hüüe pahemalt poolt.) Ma ei tea, kas seaduse üle valvavad, need peaksid olema töökaitse komissarid, kas nad selle üle rõõmustavad, nende hulgas võivad ju olla mõned, kes rõõmustavad. (L. Johanson, stp: Nad peavad vait olema, muidu saavad noomituse.) Seda ma usun küll. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Praeguse ministri käest ei ole ükski noomida saanud.) Mina räägin nüüd seepärast, et on vaja tööaja seadusega neid aukusid kinni panna, mis segadusi sünnitavad. (M. Juhkam, tõer: Meie oludes seda ei saa.) Õelge mulle üks riik või üks maa, kus seda väidet ei oleks korratud, et meie oludes seda ei saa! Võtame missuguse maa tahes, kui vähegi sotsiaal-seaduseandluse ajalugu jälgida, siis igalpool on öeldud, mujal võib küll, aga meil ei saa. Aga neis maades on ometi need seadused kaugemas ulatuses läbi viidud kui meil, ja seepärast ei ole see meie oludes igakord mitte see kõige mõjuvam takistus. Kui meie katsume, näeme, et ka meie oludes on võimalik läbi viia. (M. Juhkam, tõer: Kui meie natukenegi rikkamad oleksime!) Kui meie rikkamad oleksime! Meie teame ju, et Inglismaa on rikkam, Ameerika on ka rikkam, aga need inimesed, kes rikkamad on, ei anna ju oma rikkusest mitte pennigi

töötatöölisele. (M. Juhkam, tõer: Aga kapital annab.) Kapital annab. (M. Juhkam, tõer: Mida meil ka ei ole.) Kapital annab niipalju, kui teda andma sunnitakse. Kapital muidu ei anna midagi. Meilgi on ju Eestis üks vabrikant, vabriku direktor öelnud: Jah, raha on, raha on siin, aga nõudke välja! Muidugi, selle vabriku töölised ei suuda välja nõuda! Seepärast ongi vajadus ja nõudmine tööaja seaduse järele. Mis seaduses kindlaks on määratud, seda ei tarvitse töölised enam välja nõuda, välja võidelda. Ma puudutan seda küsimust siin seepärast, et näen härra Majanduseministrit siin, kes oli eitavalt vastanud sellele nõudmisele, et riigiasutuste töölised peaksid seaduslikul alusel puhkust saama. Ma rääkisin juba sellest, kuid see puudutab ka käesolevat küsimust, millest praegu kõnelen. Just seepärast nõuame meie, et riik määraks seaduslikul alusel puhkuse aja. Kui härra minister ütleb, et ta seepärast ei saa seda teha, et siis eraettevõtete töölised hakkavad seda ka nõudma, siis pean ütlema, et just riik peab ees käima, peab eeskujuks olema, heaks eeskujuks, ja seepärast härra ministri ütelus ei pea paika. Ka see on puudus, mida me tööaja seadusega kõrvaldada tahame.

Minu arusaamise järgi peaks selles seaduses ka puhkeae kindlaks määratama, siis on see üks abinõu, olugi väikene abinõu tööpuuduse vastu võitlemiseks. Seepärast, lugupeetud Riigikogu liikmed, kui teie tahate samuti nagu pahem tiib tahab tööpuuduse vastu võidelda, siis ei saa teie teisiti, kui peate tööaja seaduse vastuvõtmise poolt hääletama.

K. Tam m (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma peaksin kõigepealt peatuma mõne lugupeetud rkl. Johanson'i väite juures. Rkl. Johanson seletas, et härra Grohmann olevat kaljukindlalt tõeks teinud, et meil olevat praegu maksev 8-tunnilise tööpäeva seadus. Seda väidet või arvamist ei või õigeks võtta, sest sel ajal, kui esimene üleskutse teadaanne ilmus Ajutise Valitsuse poolt 16. novembril 1918. a. ei olnud Ajutisel Valitsusel sarnast võimu. Ajutine Valitsus võis sel ajal tegutseda Maanõukogu otsuse kohaselt 15./28. novembrist 1917. a., mis volitas Ajutist Valitsust „rutulikke määrusi ja käske Eestimaa elu korraldamiseks välja kuulutada ja maksma panna kuni Maanõukogu kokku astudes nende määruste kohta oma otsuse annab“. Seaduseandliku võimu delegeerimisest Maavalitsusele või teda hiljem asendavale Ajutisele Valitsusele see otsus ei

kõnele. Alles Maanõukogu otsusega 24. novembrist, see on 8 päeva hiljem, anti Ajutisele Valitsusele õigus kindla korra loomiseks tarvilikke seadusi ja määrusi välja anda. Et Ajutise Valitsuse üleskutses- teadaandes sisalduv lause „8-tunniline tööpäev tööstuses ja kaubanduses hakkab uuesti maksma“, on täiesti deklaratiivse iseloomuga, selgub ka Ajutise Valitsuse teise koosseisu deklaratsioonist 25. nov. 1918. a., kus oli muu seas öeldud, et tulevad maksma panna tööliste kohta kõik töökaitse ja tööliste kinnituseadused. Aga härra Grohmann'i väide, samuti ka härra Johanson'i väide, nagu oleks Maanõukogu Ajutise Valitsuse deklaratsiooni heakskiitmisega 8-tunniline tööpäev omanud seadusliku jõu, ei ole siiski õige. Maanõukogu poolt Ajutise Valitsuse deklaratsiooni puhul vastuvõetud ülemineku-vormelist loeme sõna-sõnalt järgmist: „Ajutise Valitsuse deklaratsiooni ära kuulates avaldab Maapäev Ajutisele Valitsusele täit usaldust ja loodab, et tema oma avaldatud programmi kõige hoo ja jõuga teostab.“ Järelikult on Maapäev Ajutise Valitsuse deklaratsiooni võtnud kui tema tegevuse programmi, nagu seda ka üldse võtta saab, mitte aga juriidiliste normide koguna, nagu härra Johanson ja Grohmann arvavad. Nii et ei ole 8-tunnilise tööpäeva seadust olemas ja sotsialistliku rühma poolt esitatud seaduseelnõu ei ole millegi endise 8-tunnilise seaduse järeletulijaks.

Härra Johanson rääkis sellest, et konventsioon 8-tunnilise tööpäeva kohta on vastu võetud. Eestis ei ole ta vastu võetud ja nimetatud konventsioon on vastu võetud hoopis väheste riikide poolt. Kui vaatame, kas ka mõned suuremad tööstusriigid on 8-tunnilise tööpäeva konventsiooni vastu võtnud, siis leiame, et suuri tööstuseriike ei ole, kes oleksid selle lõpulikult vastu võtnud. (V a h e l h ü ü e.) Üksikud väikesed tööstuseriigid on ta vastu võtnud. (V a h e l h ü ü e.) Ega Eesti ei ole tööstuseriik, Belgia on tööstuseriik, ja Belgia on vastu võtnud. Et Eesti oleks tööstuseriik, seda ei taha keegi tõendama tulla. Belgia on vastu võtnud, väike Luksemburg, kes tööstuseriik, ja ka Tšehhoslovakkia. Mõned tööstuseriigid on tähendatud konventsiooni tingimusi ratifitseerinud, nimelt selle klauseliga, et konventsioon hakkab neil maksma siis, kui ta ka juba neis ja neis tähtsates tööstuseriikides ratifitseeritud on. Nii on nimelt talitanud Austria, Hispaania, Prantsusemaa, Itaalia ja Läti. Et aga nimetatud klausel täidetud ei ole, siis ei ole 8-tunnilise tööpäeva konvent-

sioon ühegi nimetatud viie riigi kohta maksma hakanud. Konventsioon on tagasi lükatud juba ammu aega tagasi Rootsis ja Shveitsis. Konventsiooni ratifitseerimise küsimus on edasi lükatud: Saksamaal, Suur-Britannias, samuti ka Kaanadas, Soomes, Ungaris ja Norras. Äraootavale seisukohale on ka liri vabariik ja Holland jäänud. Peale selle on kõnealolev konventsioon seaduseandlikule kogule edasi antud ilma mingisuguse ettepanekuta Jaapanis, sotsialistlikul Uuel-Meremaal ja Lõuna-Slaavis. Austraalia kuulub riikide hulka, kes mingisugust ettepanekut ratifitseerimise asjus vastavale asutusele teinud ei ole ja kes oma mõnesugustest korraldustest rahvusvahelisele tööbüroole siiski on teatanud. Mingisuguseid andmeid rahvusvahelisele tööbüroole 8-tunnilise tööpäeva konventsiooni kohta ei ole andnud 9 riiki, kes nähtavasti selles küsimuses nimetatud tööbürood täiesti on ignoreerinud, kuna meie näiteks tänagi väga korrektelt talitame ja mitmed rekomendatsioonid ja konventsioonid teadmiseks võtsime. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.)

Pikemalt rääkis härra Johanson siin välisriikide kohta, aga mul on ka mõnesugused andmed nende kohta. Neist näeme, et väga kultuursed ja arenenud välisriigid selles küsimuses siiski väga tagasihoidlikud on. Võtame näiteks Soome. Soome annab sest ajast, kus 8-tunniline tööpäev maksev, igal aastal määrusi välja, millega teatud ettevõtete grupid seaduse alluvusest vabastatakse. 1929. aasta algul on valitsus ühele komisjonile ülesandeks teinud, välja töötada tööaja seaduseelnõu teatud riigiettevõtete kohta, mis seni tööaja seaduse alla ei kuulunud, nii et isegi riigiettevõtted ei kuulunud selle seaduse alla, mis neil maksev oli. Prantsusemaal on 8-tunnilise tööaja seadus 23. aprillist 1919. a. olemas, aga ainult tööstuse kohta ja mõnede tööstuseharude kohta maksma pandud, mitte üle riigi, vaid üksikutes departemangudes või nende osades, kus see võimalik. Siinjuures nõutakse fegematajäänud tunde tagant järele, ja ei ole 25%-list ületunnitööde lisatasu ette nähtud, mida Prantsuse vastava seaduse arvustajad nõuavad.

Mis puutub Ungarisse, siis seletas sealne sotsiaalminister 30. I 29. muu seas alamkojas, et kapital kardaks sel puhul, kui 8-tunniline tööpäev maksma pandaks, palgavõitlust, sest tööõlised 8-tunnilise tööpäeva juures mitte niipalju ei teeniks kui senise korralduse juures, kus ületunnid võimalikud.

Edasi seletab sotsiaalminister, et valitsus saab tõsisemalt 8-tunnilist tööpäeva kaaluma, ehkki majanduslik seisukord kuigi rahuldav ei ole, et 8-tunnilise tööpäeva reformi võiks läbi viia lähemal ajal. Edasi seletas minister, et temal lähemal ajal võimalik ei ole seadust parlamendile esitada. Valitsus saab aga hoolitsemata selle eest, et töölise tööjõudu kurjasti ei tarvitata.

Itaalia. Ehkki Itaalias terve aasta jooksul võib ehitustööd teha, on fashistlik ametiühingute liit leidnud, et mai-, juuni-, juuli- ja augustikuul nädala töötundide arv ulatuks 70 tunnini, kuna novembri-, detsembri-, jaanuari- ja veebruarikuul — 36 tunnini. Täheandab, 8 kuu kestel oleks keskmiselt nädala töötundide arv 53 ja sellega tööpäeva pikkus mitte 8 tundi, vaid rohkem.

Mis puutub Shveitsisse, nüüd olen ma jõudnud riigi juurde, millest härra Martna armastab kõneleda, siis 48-tunnilise töö-nädala seadus puudutab ainult küll vabrikuid ja liikumissettevõteteid. Kuid vabriku seaduse § 41. põhjal võivad vabrikud selle seaduse mõju alt vabastatud saada. 1928. aastal vabastati selle seaduse mõju alt 30,6% vabrikutest, peaaesjalikult tekstiilvabrikud.

Liidu nõukogu pani läkitusega 1920. aastal seaduseandlikele kodadele ette, Washingtoni konventsiooni 8-tunnilise tööpäeva kohta mitte kinnitada.

Mis puutub Shveitsi mõnede ametiühingute kavatsustesse 8-tunnilist tööaega peale vabrikute ja liikumissetvõtete ka muude tööhärupe peale laiendada, siis seletab Shveitsi tööandjate häälekandja H. II 28, et niisugustele kavatsustele vastavad seaduseelnõud saaksid kõikumata vastuseismist nõudma. (M. Martna, stp: Härra Tamm, neis Shveitsi linnades, kus mina olen elanud, töötavad käsitöölised 8 tundi.) Ei saa seda mitte öelda, Shveitsis näiteks kauplused töötavad hilja õhtuni. Teie võite Shveitsi toiduainetekauplustest veel kella 10 või 11 ajal õhtul toitu osta. (M. Martna, stp vahelhüüe.) Hiljuti oli seal nii, nagu ma praegu ette kandsin, ja on ka praegu.

Siis ehk oleks üsna huvitav kuulda. et... (L. Johnson'i, stp vahelhüüe.) mitte kõik ametiühingu tegelased ei pea 8-tunnilist tööpäeva ainuõiguslikuks töötamisajaks. Nii ütleb üks väga tähtis ametiühingu tegelane sotsialistliku tõekspidamise kohta: 8 tundi tööd. 8 tundi kosutust või meelelahutust — „Erholung“ —, 8 tundi puhkust — „Ruhe“ —, sai vormeliks, millest kinnipidamine inimese kehale ja ka hingele

kõige kasulikum pidi olema. Ei ole aga ei arstiteaduslikku ega ka elutarkuse seadust, mis seda tõendaks. See on mitte millegagi tõendatud usunorm „Glaubenssatz“. Keegi ei või tõeks teha... (Pahemalt poolt: Kes see on?) See on ametiühinglane Hamburgist, Hartz nimi. (L. Johnson'i, stp vahelhüüe. — B. Eilmann, stp: Eks puhkus ole üks rahuline asi.)

Juhataja: Ma palun kõnelejat mitte segada.

K. Tamm (põl): Keegi ei või tõeks teha, et 9-tunniline tööpäev tervisele kahjulikum oleks, kui 8-tunniline, välja arvatud tööd tervisele hädaohtlikkudes tööstustes ja tööd suure vaimliku ja kehalise pingutusega. Edasi seletab Hartz: „Igaüks saab oma enda elust tähele pannud olema, et tööväsimusest võib küll kosutuse ja puhkamise läbi lahti saada, aga igaüks saab ka tähele pannud olema, et kosutusest vaja välja puhata ja et väljapuhkamisest vaja tööst kosutust otsida.“ (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Ajab kaardi segi.) On vastuvaidlemata töid olemas, kus 8 tunniga ei jõuta niipalju ära teha kui 9 tunniga. 8-tunniline tööpäev, ütleb Hartz, tähendab igatahes töölise sissetuleku vähenemist, kui tööline nädalas 54-tunnilise töötasu asemel saab 48-tunnilise töötasu. Mis on sotsiaalsem, kas 8-tunnilise tööpäeva juures 65 aasta vanuseni tööd teha, et siis vanaduse pensioni saada, või 9-tunnilise tööpäeva juures 60-aastaselt töölt vabane-da, sest viimase viie aasta töö oleks üheksanda tunni tööga tasa tehtud. (M. Martna, stp vahelhüüe.) Selle kohta on üksikasjalik kalkulatsioon olemas, ma ei taha seda aga praegu puudutada. Kui aga töölisele kohuseks tehakse 9-da tunni töötasu oma sotsiaalseks kindlustuseks kokku hoida, siis oleks töölisel 60-aastaselt kapital, mis temale intresside näol rohkem sissetulekut annaks, kui vanadusepension 65 aasta vanusest alates. Lugupeetud ametiühinglane ütleb edasi. (M. Martna, stp: „Lugupeetud“ ongi tema nimi?) Gustav Hartz on tema nimi. Ma arvan, ütleb tema, et see tähendaks sotsiaalselt talitamist, kui nooruse päevil ja hea tervise juures üks tund rohkem saab päevas tööd tehtud. Üks tund lisatööd päevas kokkuhoiu tunnina mõjuks sotsiaalselt rohkem, kui 8-tunniline tööpäev millalgi mõjuda võiks. Mida lühem tööpäev, seda väikesem on produktiooni saavutus ja palk. Peale selle peab tähele panema, et 9-tunniline normaal tööpäev iseenesest mõistetavalt rahuldab paremini rahvamajanduse nõudeid, kui 8-tunni-

line tööpäev. Sotsiaalse tegutsemise ulatuse võimaluse määrab ära majandus ja tema saavutus. (V a h e l h ü ü e.) „Mittetahtmisest“ ei või 8-tunnilise tööpäeva juures juttugi olla, sest see küsimus on arimeetiline ülesanne. Majanduslikult vaadates on tööaeg eeskätt küsimus tööabinõude ratsionaalse käsitamise kohta. Lühem tööaeg võib masinate kaudu läbiviidud töö rationaliseerimise tagajärg olla, nagu arvab Ford, aga niisama hästi võib pikem tööaeg möödapääsematut rationaliseerimise abinõu tähendada. Nii et siin ei saa asja ühekülgset võtta.

Seda küsimust on puudutatud ka kommunistide poolt, mitte ainult Venemaal, vaid ka Saksamaal. Württembergi kommunistlik rahvasaadik Müller ütles maapäeval järgmist: Shemaatilist 8-tunnilist tööpäeva ei ole veel olemas. On õige, et Venemaal on tööliskonna ja tema olemasolu huvides 8-tunniline tööpäev ära kaotatud. Sama härra ütleb: „Kui meie võimu oma kätte saame haarata, siis oleme sunnitud samuti 8-tunnilist tööpäeva ära kaotama“. Sellest näeme, kui silmakirjalikult sellel alal võideldakse, tähendab Hartz ja lisab juurde: Tööliskonnale oleks otstarbekohasem pikema tööajaga algust teha ja seega igale töölisele paremat sotsiaalset kindlustust luua, kui ükski kommunistlik tuleviku paradiis temale seda pakkuda võiks.

Riigikogu liikmena mul rohkem midagi öelda ei ole.

L. J o h a n s o n (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Tahaksin ainult mõned märkused teha. 8-tunniline tööpäev on siiski meil maksvaks tunnustatud mitte ainult Ajustise Valitsuse päevil, vaid ka kõigi teiste valitsuste poolt. Ei ole olnud valitsust, kes oleks öelnud, et 8-tunniline tööpäev ei ole maksev. Nii et sellel seletusel, mis Grohmann „Kaubandus-tööstuskoja Teatajas“ on avaldanud, on siiski alus. Seda seletust võivad Riigikogu liikmed lugeda „Kaubandus-tööstuskoja Teataja“ nr. 5, 1930. a., nii et ma ei hakka seda tsiteerima. Nende väidete poolt, mis härra Tamm ette tõi, on kõnelenud ainult üks noor jurist, üks noor advokaat ja teine on härra Tamm. Nii et neid on ainult kaks Eestis olemas — on haruldus.

Mis puutub K. Tamme seletustesse üksikute maade kohta, siis Prantsusemaal on konventsioon ratifitseeritud tingimusi. (Aruandja K. T a m m: Ma ütlesin ka, et tingimusi, ei maksa aga mitte.) 28. märtsil 1919. a. pandi 8-tunniline tööpäev ja 48-tunniline töönädal maksma Prantsusemaal.

Prantsusemaal ei ole tarviski Washingtoni konventsiooni täies ulatuses ratifitseerida. (V a h e l h ü ü e.) Meil ei ole üksikasjalist seadust! Meil on seadus öeldud, et 8-tunniline tööpäev on maksev, aga mis sel puhul sünnib, kui seda seadust rikutakse, seda ei ole öeldud ja see on väga suur puudus. Tööaja määrustes on näiteks ette nähtud, et 4 tunni töö järele peab lõunavaheaeg olema. Meil ei peeta aga sellest kinni, vaid töötatakse 10 tundi järgimööda. (K. P ä t s, põl: Kuidas? Inimene ei söö lõunat? Mis perpetum mobile see siis on?) Meie tööstuseettevõtetes on see nii. Masinate pärast on see kord läbi viidud ja kahjuks on leidnud pooldamist tööliste poolt see, et töötatakse 8—10 tundi ilma söömata. (K. P ä t s, põl: Mis Teie räägite! Ega inimene õhust ei ela. — A. T u p i t s, põl: Ta sööb siis töö juures.) Töö juures süüa ei saa, see on keelatud.

Mis puutub Shveitsi, siis pandi seal 27. juunil 1919 maksma 8-tunniline tööpäev — 48-tunniline töönädal.

Mis Soomesse puutub, siis oli seal seadus väljatöötamisel, aga ega meie selles suhtes ei saa Soomet eeskujuks võtta.

Mis Rootsi puutub, siis on Rootsis vastav seadus olemas. Muidugi Ungari olud lähevad meist lahku, aga ka Ungaris enam-vähem peetakse juba 8-tunnilisest tööpäevast kinni. Mis „kommunist“ Müller'i väitese puutub, siis on huvitav, et lugupeetud aruandja katsub kellegi Hamburgi Gustav Hartz'i arvamisi ette tuua ja peale selle kellegi kommunist Müller'i. Aga nii üks kui teine ei ole mitte sotsiaal-politilistes küsimustes tunnustatud jõud ja seepärast nende väidetega vist ei tarvitseks siin välja tulla. Aga terve rida arstiteadlikke õpperaamatuid on olemas sotsiaalhügieeni alal, ülikoolide tarvis on neid õpperaamatuid olemas, kus siiski on põhjendatud 8-tunnilist tööpäeva just arstiteadlaste poolt ka südametegevusega, lühse inimese tervisega. Võiks nimetada Lehmann'i, kes selle üle on kirjutanud, Crotjahn teeb nende küsimustega tegemist, terve hulk autoriteete. Nii et siin seda arvamist ette tuua, et 8-tunniline tööpäev on ka teaduslikult põhjendamat, seda väidet enam kusagil ei tarvitata. See on siiski põhjendatud, 8-tunniline tööpäev on põhjendatud.

K. T a m m (põl, fakt. märk.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina peaksin selle peale tähelepanu juhtima, et andmed, mis mina ette tõi konventsiooni kohta, need on võetud rahvusvahelise tööbüroo lugupeetud direktori ametlikust aruandest, mis on riikidele laiali saadetud. Tööbüroo

direktoriks on Prantsuse sotsialist Thomas, kes oli ilmasõja ajal Prantsusemaal varustuseministriks. Tema seisab kõige suuremas lugupidamises kõigis riikides. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: See on Prantsuse sotsialist.)

Mis puutub sellesse, mida rääkisid välisriikidest ja nende seaduseandlusest 8-tunnilise tööpäeva kohta, siis olid need andmed jällegi sama härra ametlikust aastaaruandest.

L. J o h a n s o n (stp, fakt. märk.): Faktilise märkusena võin ette tuua, et need andmed, mida ratifitseerimise kohta tõin, on võetud rahvusvahelise tööbüroo poolt trükitud raamatust ja seal on direktoriks lugupeetud Thomas, kelle nime siin nimetati.

Mis puutub üksikute maade seaduseandlusesse, nagu Shveitsis, Rootsis ja teistes maades, siis ei ole need andmed avaldatud rahvusvahelise tööbüroo poolt, kus on näha, kus on seadused esitatud ja kus ratifitseeritud, vaid andmeid selle kohta võib käsitada mujalt, mis ei tarvitse sugugi härra Thomas' nime kanda.

M. M a r t n a (stp): Mulle näib, et need lahkuminekul olenevad sellest, kuidas neid andmeid kasutatakse. Võin öelda, et meie rühma või partei arhiivis on üks pikem kirjutis, väljavõte, rahvusvahelise tööbüroo 8-tunnilise tööpäeva ja Washingtoni konventsiooni kohta. Meie ei ole veel tarvilikuks pidanud seda siin ette lugeda, aga kui härra Tamm nii väga peale käib, siis peab seda kord tegema. (Aruandja K. T a m m: Minul on ka.) Selle asja juures ma ei kahtle, direktor Thomas' aruandeid on 10—12 aasta kohta ilmunud ja need on paksud raamatud.

Mida ma õieti härra Tammele öelda tahtsin on järgmine. Kui Inglismaa härra Tamme seletuste järgi Washingtoni konventsiooni vastu on, siis saime sellest nii aru, et Inglismaa ka 8-tunnilise tööpäeva vastu on. Kui on Washingtoni konventsiooni üks peanõudmine 8-tunniline tööpäev, ja kui Inglismaa konventsiooni vastuvõtmise vastu on, siis peab ta ka 8-tunnilise tööpäeva vastu olema. Nõnda pidi härra Tamme väidetest aru saama. Mina ei tea, kas sellel konverentsil, kus Inglismaa oma vastuolemist mittevastuvõtmise suunas kahe aasta eest põhjendas, kas härra Tamm Genfis oli või ei olnud, kuid tookord oli lugu nõnda, et Briti valitsuse esindaja muu seas ka seda teatas, et meie ei või ka juba sellepärast konventsiooni vastuvõtmise poolt olla, et Inglismaal on väga kaugeleulatuv

liikumine 5-tunnilise tööpäeva suunas. Ma ei taha öelda, et Inglismaa 5-tunnilise tööpäeva poolt on ja sellepärast selle konventsiooni vastu oli. Ühtlasi peaks härra Tammele teada olema, et Inglismaal 10.000.000 töölisi oli juba 8-tunnilise tööpäeva kätte võitnud, enne Washingtoni konventsiooni vastuvõtmist esimesel töökonverentsil 1919. a. Kui härra Tamm asja nii seletab, et Briti lihtsalt konventsiooni vastu on ja põhjusi ei nimeta, siis pean sellest oma järeldused tegema, mispärast härra Tamm seda ei tee. — Ma imestasin, kui härra Tamm kellegi ametiühisuslase mõtted tuntud sotsialisti mõtetena ette tõi, mis ei näi õige olema. Ta võis ametiühisuslane olla, ka Saksamaal on nõndanimetatud vabad või „Freie Gewerkschaften“, sündikalistid, Hirsch-Dunker'i omad, kristlikud ametiühisused j.n.e. (Aruandja K. T a m m: Härra Martna, seda ma ei öelnud, et ta sotsialist oleks.) Et inimesed niiviisi rääkida võivad, see mind ei imesta, aga kui üks lugupeetud sotsialist sedasi räägib, siis see paneb mind imestama. (Aruandja K. T a m m e vahelhüüe.) See on hoopis teine tubakas.

K. T a m m (põl): Härrad Riigikogu liikmed! Pean tähendama, et õieti Inglismaa valitsus ja Inglismaa parlament neilsamadel põhjustel konventsiooni vastu seisab kui Eesti. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Kuni viimase ajani teeb ta seda. Inglismaa seletab, et ületundide küsimus ei ole konventsioonis õieti lahendatud, on väga raskendatud ületundide tegemine, ja sellesama asjaolu peale on meie Hariduse- ja sotsiaalminister tähelepanu juhtinud, samuti ka valitsus. Nii et selles küsimuses on Inglismaal samasugused vastuväited kui Eestis. Inglismaa on leidnud, et konventsioon on segane. Inglise valitsuse pealekäimisel oli 8-tunnilise konventsiooni asjus erikonverents Londonis, kuid ka see konverents ei toonud selgust. Iga aasta on rahvusvahelise tööbüroo administratiivnõukogus Inglise valitsuse esindajate poolt seda küsimust puudutatud ja nõutud, et konventsioon tuleb revideerimisele, sest et ta praegusel kujul vastuvõtmata on.

Sotsiaalkomisjoni e t t e p a n e k v õ e t a k s e v a s t u 36 häälega 26 hääle vastu, seega on seaduseelnõu tagasi lükatud.

13. A. Rei sõnavõtmine isiklikus asjas.

A. R e i (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Oma sõnavõtmises eelmisel Riigikogu koosolekul arvas härra Riigivanem tarvilikuks minule isiklikult kallale tungida, ilma et mina selleks oleksin kuida-

gi viisi põhjust andnud. Kui Riigivanem sotsialistliku rühma kõnelejatele ette heitis, et need polevat oma kõnedes ühtki soliidset mõtet tarvitanud, samal hetkel aga ise kohaseks pidas kõne alla tuua rkl. A. Oina eravahekorrad Eesti Panga komissariga, millistel ei saanud miskit tähtsust olla arutusel olevate poliitiliste küsimuste kohta, siis hüüdsin mina vahele, et sarnast eraasjade sekka kiskumist Riigivanema poolt vaevalt saab soliidseks nimetada. See vahelhüüe ei oleks kuidagi võinud põhjustada isiklikku kallaletungi, mille härra Riigivanem laskis mulle osaks saada. Kuna härra Riigivanema esinemine oli sellane, mille sarnast Eesti Riigikogus varemalt ei ole nähtud, siis ei suutnud ma kahjuks täpselt tabada kõike, mis Riigivanem minu kohta ütles. Nagu hiljem selgus, on härra Riigivanem muu seas öelnud, mina olevat Soome lehes kirjutanud Soome lihunikudest, kes siin inimesi tapavad. Nii on Riigivanema sõnad edasi antud „Päevalehes“, „Kajas“ ja Riigivanema era-konna häälekandjas „Vaba Maas“. Kui keegi võimalikuks peab seesuguse süüdistusega avalikult esineda, siis peab temal täpselt teada olema, missuguses Soome lehes, mis aastal ja kuupäeval mina nõnda olen kirjutanud. Eriti peab seda eeldama Riigivanemast, kellele ei tohiks lubatav olla teiste inimeste au teotavate süüdistustega

kergemeelselt ringi loopida, kuna Riigivanema kõrge koht kohustab iga sõna iseäraliku hoolega järele kaaluma. Pealegi on just Riigivanem härra Strandman see, kes on nii sageli kõnelenud „ausast mängust“, ja samuti oli tema see, kes oma viimases sõnavõtmises korduvalt kurjustas, et tema poliitilised vastased tema peale valetavat, millist väljendust härra Riigivanem nähtavasti peab väga parlamentaarseks ja Riigivanemale sobivaks. Sellepärast on mul au härra Riigivanemat paluda, hiljemalt järgmisel koosolekul siit kõnetoolilt avalikult teada anda, missuguses Soome lehes, mis aastal ja kuupäeval olen mina kirjutanud, et Soome lihunikud siin inimesi tapavad. Kui härra Riigivanem ei suuda niisugust Soome lehte ära näidata, ja seeläbi ilmneb, et härra Riigivanem on valimata ning kaalumata sõnadega minu au teotanud, siis ootan mina, et tema seda siit kõnetoolilt tunnustab, kergemeelselt õhku paisatud, minu au teotavad sõnad avalikult tagasi võtab ja minu ees ennast nende pärast vabandab. Kui härra Riigivanem ei üht ega teist ei tee, siis olen ma sunnitud selle asja kohta veel kord sellelt kõnetoolilt sõna võtma.

Juhataja: Päevakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.55 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhataja (allkiri).